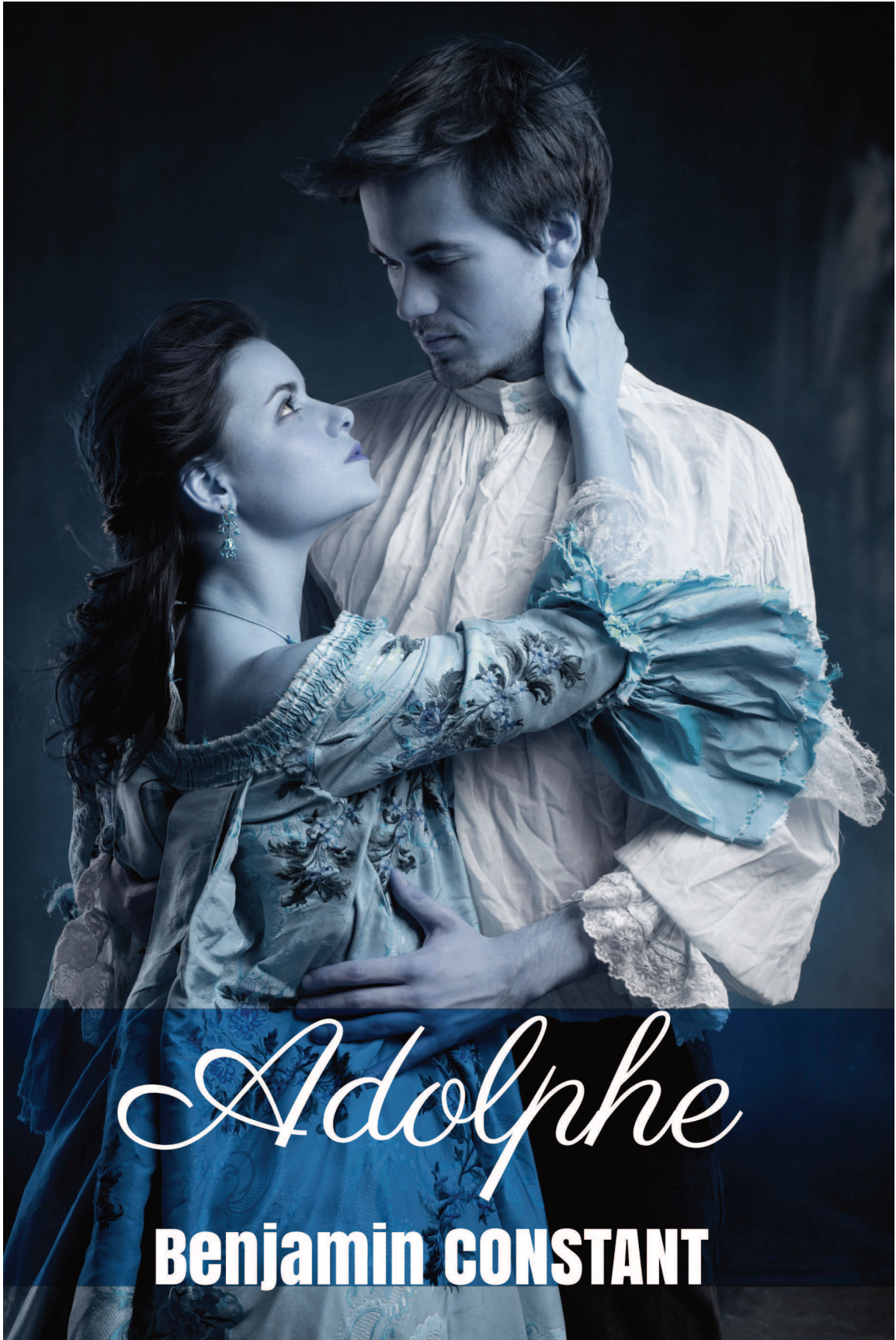

Adolphe

Benjamin CONSTANT

BENJAMIN CONSTANT

Adolphe

Adolphe, 1816
Colectia personală GI

ÎNȘTIINȚAREA EDITORULUI

Călătoream prin Italia; sunt ani de-atunci. Din cauza revărsării râului Neta, a trebuit să mă opresc la un han din Cerenza, un cătun din Calabria; în același han se afla un străin, care fusese silit să-și întrerupă călătoria din același motiv. Era un om foarte tăcut, cu înfățișare tristă și nu părea deloc grăbit să-și urmeze drumul. Câteodată mă plângeam acestui străin – fiind singurul om cu care puteam să schimb o vorbă – de zăbava aceasta. Mi-e totuna, îmi răspundea el, dacă mă aflu aici sau aiurea. Hangiul, care vorbea cu servitorul napolitan ce slujea pe străin fără să-i știe numele, îmi spusese că nu călătorea din dorința de a afla lucruri noi, fiindcă nu cerceta nici ruinele, nici priveliștile pitorești, nici monumentele, precum nu-l atrăgeau nici oamenii. Citea mult, dar fără nicio rânduială; seara se plimba, însă totdeauna singur și, ades, sta zile întregi în jilț, nemișcat, cu capul sprijinit în mâini.

Când se îndreptară drumurile și când am fi putut să pledăm, străinul căzu greu bolnav. Din omenie, a trebuit să rămân lângă dânsul, ca să-l îngrijesc. La Cerenza, era numai un felcer de țară; voiam să trimit după ajutoare mai de nădejde la Cosenza. „Nu-i nevoie, mi-a răspuns străinul; omul acesta e tocmai ceea ce îmi trebuie” Avea mai multă dreptate poate decât își închipuia, fiindcă omul acela îl vindecă. „Nu te credeam atât de priceput”, îi spuse cu un fel de ciudă, când se despărțiră. Îmi mulțumi apoi, pentru grija ce-i purtasem și plecă.

După câteva luni, primii la Neapole o scrisoare de la hangiul din Cerenza, precum și o casetă găsită pe drumul ce duce la Strongoli, drum pe care trecusem atât eu, cât și străinul, fără a călători însă împreună. Hangiul, care îmi trimitea caseta, era încredințat că trebuie să fie a unuia dintre noi. Înlăuntru se afla

un vraf de scrisori foarte vechi, unele fără adresă, sau cu adrese și iscălituri șterse, portretul unei femei și un caiet, care cuprindea povestea sau întâmplarea, pe care o veți citi mai departe.

Străinul, căruia îi aparțineau aceste lucruri, nu-mi lăsase la despărțire nicio indicație, ca să știu unde i-aș putea scrie; le păstram de zece ani, neștiind ce întrebuințare să le dau, când, aflându-mă într-un oraș din Germania și vorbind întâmplător despre aceste scrisori față de câteva persoane, cineva mă rugă stăruitor să-i încredințez manuscrisul pe care-l aveam în păstrare. După opt zile l-am primit înapoi, împreună cu o scrisoare, pe care am rânduiește-o la sfârșitul acestei istorisiri, fiindcă n-ar avea niciun înțeles dacă ar fi citită înainte de a cunoaște însăși povestirea.

Scrisoarea aceasta m-a hotărât să dau în vileag manuscrisul, încredințându-mă că nu va jigni și nici nu va compromite pe nimeni. N-am schimbat o iotă din original; nici măcar numele proprii nu le-am suprimat eu: ele erau indicate, ca în textul de față, numai prin inițiale.

CAPITOLUL I

La douăzeci și doi de ani mi-am sfârșit studiile la Universitatea din Göttingen. Dorința tatălui meu, pe atunci ministru al electorului de... era să fac o călătorie prin cele mai importante țări din Europa. După aceea, voia să mă ia pe lângă el, să intru în departamentul a cărui conducere îi era încredințată și să mă pregătesc, pentru ca într-o bună zi să-l pot înlocui. Printr-o muncă destul de stăruitoare, deși dusesem o viață foarte împrăștiată, obținusem succese prin care mă deosebisem între colegii mei de studiu, ceea ce-1 făcu pe tatăl meu să-și pună în mine speranțe pare-se prea mari.

Aceste speranțe îl făcuseră foarte îngăduitor față de multele greșeli pe care le săvârșisem. Niciodată nu mă lăsase să sufăr urmările unor astfel de greșeli. Îmi îndeplinise totdeauna dorințele, uneori chiar înainte de a le mărturisi.

Din nefericire, această purtare a lui pornea mai mult din noblețe și generozitate, decât din iubire. Eram încredințat că el avea toate drepturile la recunoștința și la respectul meu; niciodată, însă, nu se înfiripase între noi sentimentul încrederii reciproce. Era în spiritul lui ceva ironic, care nu se potrivea deloc cu firea mea. Pe atunci nu ceream altceva decât să mă las în voia acelor impresii pretimpurii și fugare, care aruncă sufletul dincolo de sfera obișnuitului, făcându-l să disprețuiască toate lucrurile înconjurătoare. Nu găseam în tatăl meu un supraveghetor, ci un observator, rece și caustic, care zâmbea întâi cu milă și care sfârșea cu grabă orice conversație. Până la vârsta de optsprezece ani, nu-mi amintesc să fi avut vreodată o discuție de o oră cu el. Scrisorile lui erau blânde, pline de sfaturi înțelepte și înduioșătoare; cum ne aflam însă unul în fața celuilalt, observam în atitudinea lui un fel de constrângere, pe care nu mi-o puteam lămuri și care mă făcea să sufăr. Pe atunci nu știam ce e timiditatea, această suferință lăuntrică, de care nu puteam scăpa nici la vârsta cea mai înaintată, care înăbușă în inima noastră impresiile cele mai puternice, care ne îngheață cuvintele pe buze, care falsifică în gura noastră tot ce încercăm să spunem și nu ne îngăduie să ne rostim decât prin expresii vagi sau cu o ironie mai mult sau mai puțin amară, ca și cum am voi să ne răzbunăm împotriva propriilor noastre simțăminte pentru suferința ce-o îndurăm, neputându-le da în vileag. Nu știam că tata era stăpânit de timiditate chiar față de fiul său și că, adesea, după ce așteptase de la mine multă vreme o mărturie de afecțiune, pe care înfățișarea lui aparent rece mă oprea parcă să i-o dau, mă părăsea cu ochii umezi de lacrimi și se plângea altora că nu țin la el.

Stăpânindu-mă mereu față de el, lucrul acesta avu o puternică înrâurire asupra firii mele. Tot așa de timid ca și el, dar mai agitat, pentru că eram mai tânăr, m-am obișnuit să închid în mine tot ce simțeam, să nu-mi făuresc planurile decât în singurătate, să nu mă bizui decât pe mine însumi în înfăptuirea lor și să socot sfaturile, interesul, ajutorul sau chiar simpla prezență a celorlalți ca o stânjenire și ca o piedică. M-am deprins să nu mărturisesc nimănui ceea ce mă preocupa cu adevărat, să nu accept o discuție decât ca o necesitate neplăcută și să o însuflețesc cu un lung șir de glume, care o făceau mai puțin obositoare pentru mine și care îmi dădeau puțința să-mi ascund adevăratele gânduri. De aici o anume imposibilitate de a mă dăruii sufletește, pe care mi-o impută și astăzi prietenii, și o dificultate de a discuta serios, pe care totdeauna, o înving cu anevoință. Tot de aici porni în același timp, o aprigă dorință de a nu depinde de nimeni, o nemulțumire față de legăturile sufletești care mă încătușau, o spaimă de neînving să nu-mi formez cumva legături noi. Nu mă simțeam la largul meu decât în singurătate și, astăzi încă, urmarea acestei stări sufletești este că, chiar în împrejurările cele mai neînsemnate, când trebuie să aleg între tovărășia oamenilor și singurătate, chipul oricărui om mă tulbură și simt nevoia firească să-l evit, ca să pot gândi în liniște. Nu aveam totuși acel egoism adânc, pe care pare a-l dovedi o astfel de fire; deși păream preocupat numai de persoana mea, mă interesam foarte puțin de mine însumi. Purtam în străfundul sufletului o sensibilitate de care nu-mi dădeam seama, dar care, nefiind împlinită, mă depărta rând pe rând de toate lucrurile, care rând pe rând îmi atrăseseră curiozitatea. Această nepăsare față de toate cele devenise mai puternică încă prin ideea morții, idee care mă înfiorase încă de tânăr și peste care n-am înțeles niciodată cum pot să treacă oamenii cu atâta ușurință. La vârsta de șaptesprezece ani am văzut cum s-a stins din viață o bătrână, care, prin firea ei deosebită și bizară,

începuse să aibă înrâurire asupra firii mele. Femeia aceasta, ca atâtea altele, în tinerețe se aruncase în vârtejul lumii, pe care nu o cunoștea, încredințată că are o mare forță sufletească și unele însușiri cu adevărat puternice. Și tot ca atâtea altele, neputând să se mlădieze după deprinderile superficiale, dar necesare, în viață, își dădu seama că s-a înșelat în speranțele ei și avu o tinerețe lipsită de bucurii; în cele din urmă, bătrânețea o ajunsese fără s-o înfrângă. Trăia într-un castel, vecin cu una din moșiile noastre, singură și nemulțumită neavând alt reazem decât inteligența cu care analiza tot ce se întâmpla. Timp de un an aproape, în neistovitele noastre discuții, privisem viața sub toate înfățișările, socotind întotdeauna moartea ca sfârșitul tuturor lucrurilor; și după ce vorbisem cu ea atât de mult despre moarte, o văzui murind sub ochii mei.

Întâmplarea aceasta îmi stârnise un simțământ de nesiguranță în fața destinului; căzusem într-un fel de visare, care nu mă mai părăsea. Din scrierile poeților, citeam mai ales pe cele ce aminteau cât de scurtă e viața omenească. Socoteam că nu există în lume niciun scop care să merite truda vreunui efort. E foarte ciudat cum credința aceasta s-a șters, în măsura în care anii s-au adunat asupra-mi. Să fie oare din cauză că speranța are în sine ceva neîndoielnic și că, dispărând din viața omului, această viață ia o înfățișare mai aspră, dar mai statornică? Să fie oare din cauză că viața e cu atât mai reală cu cât dispar toate iluziile, după cum piscurile stâncilor se desemnează mai limpede pe cer după ce se împrăștie norii?

Plecând de la Gottingen, m-am dus în orașelul D... Aici era reședința unui prinț care, ca cei mai mulți din prinții Germaniei, cârmuia cu blândețe o țară mică, ocrotea pe oamenii luminați care veneau să se statornicească în țara lui, îngăduia tuturor opiniilor o deplină libertate, dar care, ferecat prin vechile uzanțe în lumea curtenilor săi, nu putea să adune din cauza aceasta în jurul lui decât oameni în mare parte neînsemnați sau mediocri. La curtea aceasta am fost primit cu

acea curiozitate pe care-o stârnește în chip firesc orice străin care rupe lanțul monotoniei și al etichetei. Timp de câteva luni, n-am observat nimic care să-mi rețină atenția. Eram recunoscător pentru bunăvoința care mi se arăta, dar pe de o parte, timiditatea mă împiedica de a mă folosi de această bunăvoință, iar pe de altă parte oboseala unei agitații fără scop mă îndruma mai degrabă spre singurătate decât spre plăcerile searbede, pe care eram poftit să le împărtășesc cu ceilalți. Nu purtam ură nimănui, dar cei care îmi stârneau dorința de a-i cunoaște mai de aproape erau foarte puțini; pe oameni însă îi jignește indiferența; ei o socot o formă a răutății sau a prefăcătoriei; și nu vor să creadă că e firesc să te plictisești în mijlocul lor. Uneori încercam să-mi domin plictiseala; mă închideam într-o tăcere adâncă; ei luau această tăcere drept dispreț. Alteori, plictisit eu însumi de tăcerea mea, începeam să glumesc, și spiritul meu, o dată pus în mișcare, mă făcea să depășesc măsura. Dam la iveală într-o singură zi toate amănuntele ridicole pe care le observasem timp de o lună. Cei care ascultau aceste izbucniri spontane și involuntare nu-mi arătau nicio mulțumire, și aveau dreptate, fiindcă ceea ce mă îndemna să vorbesc era nu încrederea în ei, ci necesitatea de a vorbi. Din discuțiile cu acea femeie care avusese cea dintâi înrâurire asupra dezvoltării ideilor mele rămăsesem cu o ură înverșunată împotriva tuturor cugetărilor banale și a tuturor formulelor dogmatice. Astfel, când auzeam oameni mediocri discutând amabil despre unele principii de mult statornicite, incontestabile din punctul de vedere al moralei, al conveniențelor sociale și al religiei, lucruri pe care ei le puneau laolaltă cu ușurință, simțeam dorința să-i contrazic, nu fiindcă aș fi avut păreri potrivnice, ci deoarece convingerea lor atât de sigură și atât de puternică mă scotea din fire. De altfel, un instinct tainic mă sfătuia să nu mă încred în aceste axiome generale, care nu cunosc nicio restrângere și nicio nuanță. Proștii fac din morala lor un tot compact și indivizibil, pentru

ca această morală să intervină cât mai puțin în faptele lor și să-i lase liberi în toate detaliile vieții.

Prin purtarea aceasta îmi câștigai repede faima de om ușuratic, zeflemist și răutăcios. Cuvintele mele pline de amărăciune dovedeau – după părerea celorlalți – că am un suflet veninos, iar glumele mele erau privite ca atentate împotriva concepțiilor celor mai respectabile. Oamenii de care răseseam cu nesocotință se făcură părtașii principiilor pe care – după învinuirea lor – le pusesem în cumpăna îndoielii. Pentru că, fără să vreau, îi făcusem să râdă unii pe socoteala altora, toți se uniră împotriva-mi. Ai fi zis că, scoțând la iveală tot ridicolul lor, am trădat un secret pe care mi-l încredințaseră; ai fi zis, că, arătându-se în ochii mei așa cum erau cu adevărat, obținuseră din parte-mi făgăduiala tăcerii; eu însă știam bine că nu acceptasem niciodată acest pact atât de oneros. Lor le plăcuse să mi se destăinuiască în toată voia; mie-mi plăcea să-i observ și să-i descriu; și ceea ce ei numeau perfidie, era pentru mine o despăgubire cu totul nevinovată și foarte dreaptă.

În cele ce scriu nu vreau de fel să mă justific; am renunțat de mult la acest procedeu ușuratic și lesnicios, folosit de cei care nu au experiența vieții; vreau numai să spun – și asta pentru alții, iar nu pentru mine, care acum sunt la adăpost de răutatea lumii – că-ți trebuie timp ca să te deprinzi cu oamenii, așa cum i-au făcut interesele lor, prefăcătorie, vanitatea și frica. Uimirea de care te simți cuprins în cea dintâi tinerețe, când vezi o societate atât de falsă și de frământată, vestește mai degrabă un suflet obișnuit decât un spirit răutăcios. De altfel, în privința aceasta, societatea n-are niciun motiv să se teamă; ea apasă cu atâta greutate asupra noastră, și înrâurirea ei ascunsă e atât de puternică, încât nu întârzie să ne modeleze după tiparul tuturor. Nu ne mai mirăm atunci decât de mirarea noastră dintâi și suntem mulțumiți sub noua înfățișare, așa cum sfârșești prin a respira liber într-o sală de spectacol ticsită de lume, deși la început abia puteai să-ți tragi sufletul.

Dacă unii dintre noi scapă acestui destin obștesc, închid în sufletul lor această tainică deosebire; în aproape tot ceea ce e ridicol ei văd sămânța viciilor și nu mai glumesc, pentru că disprețul înlocuiește gluma, iar disprețul e tăcut.

Mica societate care mă înconjura începu să arate oarecare neliniște în privința felului meu de a fi. Nu puteau să indice nicio faptă condamabilă pe care aș fi săvârșit-o; nu puteau să tăgăduiască chiar vreo câteva care păreau a învedera generozitate și devotament; dar spuneau că sunt un om imoral, un om pe care nu te poți bizui; două epitete fericit născocite, ca să trezească bănuiala că aș săvârși fapte ce nu se cunosc, rămânând ca fiecare să ghicească ceea ce nu știa încă precis.

CAPITOLUL II

Cu gândurile împrăștiate, neatent, plictisit, nu-mi dădeam seama de impresia pe care o făceam și-mi împărțeam timpul între studiile pe care le întrerupeam adesea, între planurile pe care nu le îndeplineam niciodată, între plăcerile care nu mă ispiteau de fel, când o întâmplare, aparent neînsemnată, răscoli cu totul felul meu de a fi.

De câțva timp un tânăr, cu care aveam relații amicale destul de bune, căuta să atragă pe una din femeile oarecum deosebite din lumea în care trăiam; în această încercare îi eram un confident cu totul dezinteresat. După străduinți îndelungate, el dobândi iubirea acestei femei și, fiindcă nu-mi ascunsese îndoielile și eforturile, se crezu dator să-mi împărtășească și izbânda; nimic nu se putea asemăna cu înflăcărarea și nețărmurita lui bucurie. Priveliștea acestei fericiri mă făcu să regret că eu nu o cunoșteam încă; până atunci nu avusesem nicio dragoste cu care să mă pot mândri; o viață nouă se dezvăluia parcă în fața ochilor mei; o cerință nouă se ivi în adâncul sufletului meu. Fără îndoială, în această cerință era

multă vanitate, dar nu era numai atât; ba poate că vanitatea ocupa un loc mai puțin important decât credeam eu. Sentimentele omului sunt confuze și învâlmășite; ele se alcătuiesc dintr-o mulțime de impresii diferite, care nu pot fi cercetate; cuvântul, care e totdeauna prea grosolan și prea cuprinzător, ne poate ajuta să dăm un nume acestor simțăminte, dar nu să le definim.

În casa tatălui meu îmi însușisem, în privința femeilor, un sistem de gândire destul de imoral. Tatăl meu, deși păstra cu strictețe bunele maniere în formele lor exterioare, își îngăduia foarte adesea glume ușuratece asupra legăturilor de dragoste, pe care le privea ca pe o distracție, dacă nu îngăduită, în orice caz scuzabilă, socotind numai căsătoria ca o legătură temeinică. El era convins că un tânăr trebuie să evite cu grijă de a face ceea ce se numește o nebunie, adică de a-și lua vreo obligație serioasă față de o femeie, care n-ar fi în totul deopotrivă cu el în ceea ce privește averea, familia și celelalte calități exterioare; altminteri însă, socotea că poți, fără niciun inconvenient, să iei și apoi să părăsești pe orice femeie, atâta timp cât nu e vorba să te căsătorești cu ea; și l-am văzut surâzând cu un fel de încuviințare când auzea această parodie a unui cuvânt cunoscut: femeilor le face atât de puțin rău, iar nouă atâta plăcere!

Oamenii nu-și dau seama îndeajuns, cât de puternică înrâurire au, în cea dintâi tinerețe, cuvinte de felul acesta și cât de uimiți rămân copiii, la vârsta când toate opiniile sunt încă îndoielnice și plătând, văzând că regulile hotărâte, ce li s-au dat, sunt contrazise prin glume pe care toată lumea le aplaudă. Aceste reguli devin pentru ei doar niște formule banale, pe care părinții lor s-au învoit să le repete mai mult ca să-și împlinească o datorie, pe când glumele par a cuprinde adevărata taină a vieții.

Bântuit de o emoție nedeslușită, îmi spuneam: vreau să fiu iubit, și mă uitam în jurul meu; nu vedeam nicio femeie care să-

mi stârnească iubirea, niciuna să pară a mă iubi; îmi cercetam sufletul și gusturile: nu simțeam nicio înclinare pentru nimeni. Astfel mă frământam sufletește, când făcui cunoștință cu contele de P., om de patruzeci de ani, a cărui familie se înrudea cu a mea. Mă pofti la el acasă. Nenorocită vizită! Contele locuia cu metresa lui, o poloneză vestită prin frumusețea ei, cu toate că trecuse de întâia tinerețe. Femeia aceasta, cu toată situația ei neplăcută, dovedise în mai multe împrejurări o fire aleasă. Familia ei, foarte cunoscută în Polonia, sărăcise în timpul tulburărilor din acea țară. Tatăl ei fusese proscris, iar mama ei venise să caute adăpost în Franța, împreună cu fiica sa, pe care, murind o lăsase cu desăvârșire singură. Contele de P. se îndrăgosti de ea. N-am putut să aflu niciodată cum s-a urzit această legătură, care – când am cunoscut-o pe Ellénore – dura de multă vreme și era, ca să zic așa, consfințită. Situația nenorocită în care se afla sau necunoașterea vieții la vârsta aceea o aruncase oare pe acest drum, care nu se potrivea de fel nici cu educația, nici cu deprinderile, nici cu acea mândrie, care era o trăsătură de seamă a firii ei? Ceea ce știu, ceea ce toată lumea știa e că – atunci când contele de P. își pierduse aproape toată averea și era în primejdie să-și piardă și libertatea – Ellénore îi dăduse atâtea dovezi de devotament, respinsese cu atâta dispreț propunerile cele mai strălucite, împărțășise cu atâta râvnă și chiar cu bucurie toate primejdiile și sărăcia în care trăia contele, încât chiar oamenii cei mai neînduplecați în severitatea lor trebuiau să recunoască puritatea ei și dezinteresarea unei asemenea purtări. Prin străduințele ei, prin curajul, prin înțelepciunea și prin sacrificiile de tot felul, pe care le făcuse fără să se plângă, amantul ei izbutise să-și recâștige o parte din avere. Ei se statorniciseră la D., ca să ducă mai departe un proces care ar fi putut să redea contelui de P. toată vechea lui bogăție, și socoteau că vor rămâne aici aproape doi ani.

Ellénore avea o inteligență obișnuită, dar ideile ei erau precise, și felul ei de a vorbi, totdeauna simplu, te impresiona uneori prin noblețea și înălțimea sentimentelor. Avea multe prejudecăți, dar toate prejudecățile acestea erau potrivnice intereselor ei. Prețuia cum nu se poate mai mult viața corectă, tocmai pentru că viața ei, potrivit educației ce primise, nu era corectă. Era foarte credincioasă, pentru că religia condamna cu severitate felul ei de viață. În discuții înlătura cu asprime tot ceea ce altor femei li s-ar fi părut doar glume nevinovate, de teamă că, dată fiind situația ei, oricine ar putea să se creadă îndreptățit a face vreo glumă nepotrivită. Ar fi dorit să primească în casă numai oameni din lumea cea mai înaltă și cu moravuri ireproșabile, tremurând la gândul că ar putea fi comparată cu acele femei care își alcătuiesc de obicei un cerc de cunoștințe amestecate și care, cu riscul de a pierde orice considerație, nu caută în relațiile lor decât distracția. Într-un cuvânt, Ellénore era într-o luptă neîntreruptă cu propriul ei destin. Prin fiecare acțiune și prin fiecare cuvânt al ei protesta, ca să zic așa, împotriva categoriei în care fusese rânduită; și fiindcă simțea că realitatea e mai puternică decât ea și că străduințele ei nu puteau să-i schimbe situația, era profund nenorocită. Pe cei doi copii pe care-i avusese cu contele de P. îi creștea într-o austeritate excesivă. Uneori ai fi zis că un sentiment de tainică revoltă se îmbina cu iubirea mai mult pasionată decât duioasă pe care le-o purta, și din cauza asta copiii parcă o stânjeneau. Când i se spunea, cu gând bun, că au început a se mări, când i se vorbea de însușirile pe care păreau să le aibă, de cariera pe care ar trebui s-o urmeze, o vedeai pălind la gândul că într-o zi va trebui să le mărturisească în ce împrejurări au venit pe lume. Dar cea mai mică primejdie, sau numai o absență de o oră, o făceau să se întoarcă la ei cu o neliniște, în care deosebeai un fel de remușcare și o dorință de a le dărui, prin mângâierile ei, fericirea pe care n-o găsea în ea însăși. Această contradicție dintre simțămintele ei și locul pe

care-l ocupa în lume îi crease o fire foarte schimbătoare. Adesea era visătoare și tăcută; câteodată însă vorbea cu înflăcărare. Când era urmărită de-o anumită idee, nu putea să-și păstreze calmul nici chiar într-o discuție de ordin cu totul general. Dar, prin aceasta chiar, avea în felul ei de a fi ceva impetuos și neașteptat, care o făcea și mai atrăgătoare. Această atitudine bizară acoperea lipsa ideilor originale. O priveai cu interes și curiozitate, ca pe-o furtună frumoasă.

Înfățișându-se privirilor mele într-o clipă când sufletul meu avea nevoie de iubire, și vanitatea de izbânzi, Ellénore îmi păru o cucerire demnă de mine. Ei însăși îi plăcea tovărășia unui om deosebit de cei pe care-i văzuse până atunci. Cercul ei de cunoștințe cuprindea numai câțiva prieteni sau rude ale amantului ei împreună cu soțiile lor, oameni care – sub influența contelui de P. fuseseră obligați să-i accepte amanta. Bărbații erau tot așa de lipsiți de sensibilitate, ca și de idei; femeile nu se deosebeau de ei decât prin mediocritatea lor, puțin mai neliniștită, puțin mai agitată, pentru că nu aveau, ca ei, acel calm suflesc pe care-l dă ocupația și buna rânduială a afacerilor. O glumă mai ușoară, o conversație mai variată, o îmbinare mai deosebită de melancolie și de veselie, de descurajare și de curiozitate, de entuziasm și de ironie, toate acestea avură darul de a surprinde și înlănțui pe Ellénore. Ea vorbea mai multe limbi, într-adevăr nu tocmai bine, dar totdeauna cu vioiciune și uneori cu farmec. Ideile ei păreau că-și croiesc drum printre obstacole și că din această luptă ies mai plăcute, mai naive și mai noi, fiindcă limbile străine întineresc gândirea și o scutură de acele întorsături de frază, care o fac să pară când banală, când afectată. Citeam împreună poezi englezi și ne plimbam împreună. Dimineața, mă duceam adeseori s-o văd; seara veneam din nou; vorbeam cu ea despre nenumărate lucruri.

Aș fi voit să-i cercetez, ca un observator rece și imparțial, firea și inteligența, dar fiecare cuvânt pe care-l rostea îmi părea

învăluit într-un farmec inexplicabil. Dorința de a-i plăcea, aducând în viața mea o preocupare nouă, îmi însuflețea existența într-un mod neobișnuit. Acest efect aproape magic îl atribuiam farmecului ei; m-aș fi bucurat și mai mult de acest farmec, dacă n-ar fi fost acel angajament pe care-l luasem față de mândria mea. Această mândrie era ca o a treia prezență între mine și Ellénore. Mă socoteam obligat să merg cât mai repede spre scopul pe care mi-l propusesem; nu mă lăsam deci în voia impresiilor. Abia așteptam să-i vorbesc, pentru că mi se părea că va fi de ajuns să vorbesc ca să reușesc. Nu credeam de fel că o iubesc, dar încă de pe atunci n-aș fi putut să mă împac cu gândul că nu-i plac. Mă gândeam neîncetat la ea; făceam nenumărate planuri; inventam nenumărate mijloace ca s-o cuceresc, cu îngâmfarea omului fără experiență, care se crede sigur de succes pentru că n-a trecut prin nicio încercare.

Cu toate acestea, o timiditate de neînvins mă oprea. Toate cuvintele pe care mă pregăteam să i le spun îmi mureau pe buze sau se sfârșeau cu totul altfel de cum plănuiseră. Trăiam un zbucium lăuntric: eram revoltat împotriva-mi.

În cele din urmă, ajunsesem să caut argumente care să mă scoată din această luptă, fără să mă simt rușinat față de mine însumi. Îmi spuneam că nu trebuie să mă grăbesc, că Ellénore e prea puțin pregătită pentru mărturisirea pe care voiam să i-o fac și că e mai bine să aștept. Mai întotdeauna, ca să trăim în pace cu noi înșine, travestim în calcule și în sisteme neputința sau slăbiciunile noastre; astfel dăm satisfacție acelei părți din ființa noastră, care este, ca să zic așa, spectatoarea celeilalte.

Situația aceasta se prelungea. În fiecare zi hotărâam ca, a doua zi, să-i fac o mărturisire categorică, dar ziua următoare trecea ca și cea din ajun. Timiditatea mă părăsea îndată ce mă despărțeam de Ellénore; atunci îmi reluam planurile iscusite și combinațiile profunde, dar îndată ce mă aflam lângă ea, mă simțeam iarăși înfricoșat și tulburat. Oricine ar fi citit în inima

mea, când eram departe de Ellénore, m-ar fi crezut un seducător rece și aproape fără sensibilitate; oricine m-ar fi văzut lângă ea, m-ar fi socotit un îndrăgostit fără experiență, descumpănit și pasionat. Aceste două judecăți erau deopotrivă de greșite: în ființa omenească nu există o unitate desăvârșită și aproape nimeni nu e cu totul sincer sau cu totul de rea-credință.

Convins prin aceste experiențe repetate că niciodată nu voi avea curajul să-i vorbesc, m-am hotărât să-i scriu. Conte de P. lipsea. Lupta pe care o duceam de mult cu mine însumi, tulburarea pricinuită de faptul că nu-mi puteam birui firea, îndoielile ce aveam în privința succesului încercării mele, s-au răsfrânt în scrisoarea mea ca o frământare, aidoma iubirii. Înfierbântat de propriul meu stil, simțeam, la sfârșit, o fărâma din pasiunea pe care încercasem s-o exprim în cuvinte cât mai puternice.

Ellénore văzu în scrisoarea mea ceea ce era firesc să vadă: avântarea trecătoare a unui om cu zece ani mai tânăr decât ea, al cărui suflet se deschidea în fața unor simțăminte pe care nu le cunoștea încă – un om vrednic mai degrabă de milă decât de mânie. Ea îmi răspunse cu bunătate, îmi dădu sfaturi pline de afecțiune, îmi oferî, o prietenie sinceră, dar îmi mărturisi că, până la întoarcerea contelui de P., nu mă mai poate primi.

Răspunsul acesta mă zgudui adânc. Imaginația mea, întărită de această opreliște, îmi copleși întreaga ființă. Iubirea pe care, cu o oră mai înainte, mă aplaudam că o pot simula, acum o simțeam parcă în toată furia ei. Mă dusei într-o goană la Ellénore; mi se spuse că a ieșit în oraș. Îi scrisei: o rugai să-mi acorde o ultimă întrevedere; îi zugrăvii în cuvinte sfâșietoare disperarea mea, gândurile funeste pe care mi le pricinuia neîndurata ei hotărâre. Aproape toată ziua așteptai zadarnic un răspuns. Nu mi-am potolit această durere de nespus decât repetându-mi neconținut că a doua zi voi înfrânge toate greutățile, ca să răzbat până la Ellénore și ca să-i vorbesc.

Spre seară, primii câteva cuvinte de la ea; erau pline de blândețe. Mi se păru că în ele se ascunde un regret și o tristețe; dar stăruia în hotărârea-i nestrămutată. A doua zi mă dusei din nou la ea. Plecase undeva la țară; servitorii nu știau unde. Nu aveau niciun mijloc ca să-i trimită corespondența.

Rămăsei multă vreme neclintit în poartă, nemaigăsind nicio posibilitate s-o revăd. Eu însumi eram surprins de suferința mea. Trăiam în gând clipele când îmi ziceam că nu caut decât o izbândă și că totul nu era decât o încercare, la care aș putea să renunț foarte ușor.

Nu puteam să înțeleg durerea puternică, de neînvins, care-mi sfâșia inima. Astfel trecură câteva zile. Nu eram în stare nici să mă distrez, nici să studiez. Rătăceam fără încetare prin fața casei Ellénorei. Mă plimbam prin oraș, ca și cum la fiecare colț de stradă aș fi sperat s-o întâlnesc. Într-o dimineață, umblând așa, fără țință, ca să-mi potolesc neastâmpărul prin oboseală, zării trăsura contelui de P., care se întorcea din călătoria sa. El mă recunoscuse și coborî. După câteva fraze banale, îi vorbii despre plecarea neașteptată a Ellénorei, ascunzându-mi tulburarea.

– Da, răspunse el, una din prietenele ei, care locuiește la câteva leghe de aici, a trecut prin nu știu ce întâmplări supărătoare, iar Ellénore a socotit că mângâierile ei i-ar fi de folos. A plecat fără să-mi ceară sfatul. E o ființă dominată numai de sentimente și al cărei suflet, totdeauna activ, găsește parcă un fel de odihnă în devotament. Dar acum am nevoie de ea; am să-i scriu; se va întoarce fără îndoială în câteva zile.

Această încredințare mă liniști; simții cum mi se ușurează suferința. Pentru prima oară de la plecarea Ellénorei respirai și eu liniștit. Ea nu se întoarse însă atât de grabnic cum spera contele de P. Dar eu îmi reluasem viața obișnuită și durerea prin care trecusem începuse a se risipi, când – o lună mai târziu – domnul de P. îmi trimise vorbă că Ellénore trebuia să sosească chiar în seara aceea. Pentru că voia cu orice preț să-i

dea în societate locul pe care-l merita prin însușirile ei, dar pe care părea că nu poate să-l aibă din cauza situației în care se afla, el poftise la cina de seară soțiile câtorva rude și prieteni ai săi, care acceptaseră să se întâlnească cu Ellénore.

Amintirile mă împresurară iarăși, la început confuze, apoi din ce în ce mai vii. Mândria mea exagerată interveni și de data aceasta. Mă simțeam stânjenit, umilit în fața acestei femei, care se purtase cu mine cum te-ai purta cu un copil. Mi se părea c-o văd surâzând la apropierea mea, ca și când o lipsă atât de scurtă ar fi potolit o înfierbântare tinerească; și întrezăream în acest surâs un fel de dispreț față de mine. Treptat, vechile mele sentimente reînviară. Când mă treziseam din somn, în ziua aceea, nu mă mai gândisem la Ellénore; o oră după ce primisem știrea că s-a întors, chipul ei rățăcea prin fața ochilor mei, pusese stăpânire pe inima mea și tremuram de teamă că n-am s-o pot vedea.

Am stat acasă toată ziua; am stat, ca să zic așa, ascuns; mă înfiora gândul că cea mai mică mișcare ar putea amâna întâlnirea. Și totuși nimic nu era mai simplu, mai sigur decât această întâlnire; dar eu o doream cu atâta ardoare încât mi se părea imposibilă. Mă chinuia nerăbdarea; în fiecare clipă mă uitam la ceas. Simții nevoia să deschid fereastra, ca să respir în voie; sângele îmi clocotea în vine.

În sfârșit, sună ora când trebuia să mă duc la contele de P. Nerăbdarea se transformă deodată în timiditate; am început să mă îmbrac încet; nu mă mai grăbeam să ajung; mă temeam până într-atât să nu sufăr o dezamăgire, aveam un sentiment atât de puternic că sunt în primejdie de-a încerca o mare durere, încât bucuros aș fi amânat totul.

Era destul de târziu când am ajuns la contele de P. O zării pe Ellénore stând într-un jilț, la capătul celălalt al camerei; nu îndrăzneam să fac un pas, mi se părea că toată lumea stă cu ochii ațintiți asupra mea. Mă ascunsei într-un ungher al salonului, în spatele unui grup de oameni care

ședeau de vorbă. De acolo o priveam pe Ellénore: îmi păru oarecum schimbată; era mai palidă ca de obicei. Contele mă descoperi în ascunzișul meu, veni la mine, mă luă de braț și mă duse la Ellénore.

— Îți prezint, zise el râzând, pe unul dintre oamenii pe care neașteptata dumitale plecare i-a mirat foarte. Ellénore vorbea cu o doamnă, care sta alături de ea. Când mă văzu, cuvintele i se opriră pe buze; rămase descumpănită, așa cum eram și eu.

S-ar fi putut ca lumea să înțeleagă ce se petrece cu noi; îi pusei Ellénorei câteva întrebări banale. Am luat amândoi o înfățișare aparent calmă. Ni se anunță că masa ne așteaptă. Îi dădui brațul, pe care nu putea să-l refuze. Însoțind-o, îi spusei:

— Dacă nu-mi făgăduiești că mă vei primi mâine la ora unsprezece, plec îndată, părăsesc țara, familia și pe tatăl meu, rup toate legăturile, trec peste toate îndatoririle și mă duc în lumea largă, ca să sfârșesc cât mai degrabă o viață pe care dumneata – dintr-un capriciu – o otrăvești.

— Adolphe! îmi răspunse ea, șovăind.

Făcui o mișcare ca să mă depărtez. Nu știu ce se putea citi pe fața mea, dar știu că niciodată n-am simțit o crispare mai puternică. Ellénore mă privi. Pe chipul ei se zugrăvi spaima îmbinată cu dragostea.

— Te voi primi mâine, dar te conjur...

În urma noastră veneau mulți invitați, așa că nu putu să termine fraza. Îmi apăsai ușor brațul pe mâna ei, apoi ne așezarăm la masă.

Aș fi vrut să stau alături de Ellénore, dar stăpânul casei hotărâse altfel: locul meu era aproape în fața ei. La începutul cinei era îngândurată. Când i se spunea ceva, răspundea cu blândețe, dar îndată după aceea gândurile i se risipeau. O prietenă, impresionată de tăcerea și de tristețea ei, o întreba dacă e bolnavă.

— Într-adevăr, nu m-am simțit tocmai bine în timpul din urmă, răspuse ea, și chiar acum mă simt foarte slăbită.

Doream să fac Ellénorei o impresie plăcută; arătându-mă prietenos și spiritual, voiam să-i câștig bunăvoința, și s-o pregătesc pentru întâlnirea pe care mi-o acordase. Încercai deci într-o mie de feluri să-i cuceresc atenția. Vorbii despre lucruri care știam că o preocupă; vecinii noștri de masă se amestecară în discuție; prezența ei mă inspira; o făcui să mă asculte și îndată o văzui zâmbind; simții o atât de puternică bucurie, în privirile sale se răsfrânse atâta recunoștință, încât nici ea nu-și putu stăpâni înduioșarea. Tristețea și îngândurarea i se împrăștiară. Ellénore nu mai putu să reziste farmecului tainic pe care-l răspândea în sufletul ei priveliștea fericirii pe care i-o datoram; și când ne ridicarăm de la masă, inimile noastre se înțelegeau atât de bine de parcă n-am fi fost niciodată despărțiți.

— Vezi bine, îi spusei, dându-i mâna ca să ne întoarcem în salon, că ești stăpâna vieții mele; ce ți-am făcut ca să găsești o plăcere chinuindu-mă?

CAPITOLUL III

În noaptea aceea n-am închis ochii. Nu mai era vorba, în sufletul meu, nici de calcule, nici de planuri; simțeam, cu cea mai adevărată bunăcredință din lume, că sunt îndrăgostit. Nu speranța în succes îmi dicta faptele; ceea ce mă stăpânea era numai nevoia de a vedea ființa pe care o iubeam, de a mă bucura de prezența ei. Când bătură unsprezece ceasuri, mă dusei la Ellénore; ea mă aștepta. Voi să-mi vorbească; îi cerui să mă asculte. M-am așezat lângă ea, pentru că abia mă mai puteam ține pe picioare și, cu glas întretăiat, am continuat astfel:

— Nu vin să mă plâng împotriva hotărârii pe care ai rostit-o; nu vin să retractez o mărturisire, care – poate – te-a ofensat; ar fi zadarnic. Iubirea aceasta, pe care dumneata o respingi, e indestructibilă; chiar efortul pe care-l fac în clipa de față ca să-ți vorbesc cu oarecare liniște e dovada unui sentiment năvalnic, care te jignește. Dar nu te-am rugat să m-ascuți ca să-ți vorbesc despre toate acestea, ci, dimpotrivă, ca să-ți cer să uiți totul, să mă primești ca odinioară, să alungi amintirea unei clipe de nebunie, să nu mă pedepsești pentru că știi o taină, pe care ar fi trebuit s-o închid în adâncul sufletului meu. Cunoști starea în care mă aflu, firea aceasta pe care ceilalți o numesc bizară și sălbatică, inima aceasta străină de tot ceea ce privește lumea, singuratică în mijlocul oamenilor și care suferă totuși de singurătatea la care e osândită. Prietenia dumitale îmi era un sprijin: fără această prietenie nu pot trăi. M-am deprins să te văd; dumneata ai îngăduit să se nască și să se întărească această plăcută deprindere; ce-am făcut ca să pierd această unică mângâiere a unei vieți atât de triste, atât de întunecate? Sunt groaznic de nenorocit; nu mai am curajul să suport o nenorocire care va dăinui cine știe cât; nu mai sper nimic, nu mai cer nimic, nu vreau decât să te văd; dar am nevoie să te văd, dacă trebuie să trăiesc.

Ellénore tăcea. – De ce te temi? reluai eu. Ce îți cer? Ceea ce acorzi tuturor oamenilor care îți sunt indiferenți. Te temi de ceea ce va spune lumea? Dar lumea aceasta, preocupată de solemnele ei frivolități, nu va ști să citească într-un suflet ca al meu. Te temi că nu voi fi destul de prudent? Dar nu depinde de aceasta însăși viața mea? Ellénore, dă curs rugăminții mele: vei găsi în aceasta oarecare mulțumire. Vei simți oarecare mulțumire. Vei simți oarecare farmec în această iubire, văzându-mă în preajma dumitale, atras numai și numai de dumneata, trăind numai pentru dumneata, dumneata mai presus de toată fericirea de care aș putea să mă bucur, smuls prin prezența dumitale din încheștarea suferinței și a disperării.

Am vorbit multă vreme în același fel, arătând tot ce ar sta împotriva, întorcând pe toate fețele toate argumentele care veneau în sprijinul meu. Eram atât de supus, atât de resemnat, ceream atât de puțin, și-aș fi fost atât de nenorocit dacă m-ar fi respins!

Ellénore se înduioșă. Ea îmi puse mai multe condiții. Nu se învoi să mă primească decât rar, împreună cu mulți alți cunoscuți, și numai dacă-mi luam îndatorirea să nu-i mai vorbesc niciodată de iubire. I-am făgăduit tot ce mi-a cerut. Eram amândoi mulțumiți; eu pentru că recucerisem ceea ce fusesem în primejdie să pierd, Ellénore pentru că se socotea în același timp generoasă, sensibilă și prudentă.

M-am folosit chiar de a doua zi de îngăduința pe care o dobândisem; am continuat la fel în zilele următoare. Ellénore nu se mai gândea, ca odinioară, că s-ar cuveni s-o văd mai rar; în curând i se păru foarte firesc să mă vadă în fiecare zi. Cei zece ani de fidelitate ai ei îi inspiraseră contelui de P. o desăvârșită încredere; el îi lăsa Ellénorei cea mai mare libertate. Fiindcă luptase împotriva acelor care voiau să-i înlăture amanta din lumea în care trăia, contele de P. se bucura când vedea că cercul cunoștințelor Ellénorei se mărește; casa, înțesată de lume, dovedea propriul lui triumf împotriva opiniei celor din jurul său.

Când soseam, vedeam în privirile Ellénorei o licărire de plăcere. Când conversația o amuza ochii ei se întorceau în chip firesc spre mine. Nu i se povestea nimic interesant fără să nu mă cheme și pe mine ca să ascult. Dar niciodată nu era singură; seri întregi treceau fără să-i pot spune, între patru ochi, altceva decât câteva cuvinte banale și brusc întrerupte. Această constrângere începu să mă irite. Eram trist, tăcut, schimbător în felul de a fi, răutăcios în vorbă. Abia mă stăpâneam când vedeam pe altcineva discutând cu Ellénore și întrerupeam brusc asemenea convorbiri. Puțin îmi păsa dacă, purtându-mă astfel, jigneam pe cineva și adesea nu mă oprea nici chiar

teama că aş putea s-o compromit. Ea mi se plânse de această schimbare a mea.

— Ce vrei? îi răspunsei nervos. Crezi, poate, că ai făcut prea mult pentru mine? Sunt silit să-ţi spun că te înşeli. Nu înţeleg deloc noul dumatăle fel de a fi. Altădată duceai o viaţă retrasă; fugeai de lumea care te obosea; evitai aceste eterne discuţii, care se prelungesc tocmai pentru că n-ar trebui să înceapă. Azi deschizi uşa tuturor. S-ar părea că, cerându-ţi să mă primeşti, am obţinut aceeaşi favoare pentru întregul univers. Îţi mărturisesc că, văzându-te odinioară atât de cumpănită, nu mă aşteptam să te descopăr atât de frivolă.

Am văzut pe chipul Ellénorei o umbră de nemulţumire şi de tristeţe. – Draga mea, îi zisei, cu o învăluire de blândeţe, nu crezi că aş merita să faci o deosebire între mine şi această mulţime de nepoştiţi care te asaltează? Prietenia nu-şi are oare tainele ei? Nu se-ntunecă, nu se sfieşte şi ea în mijlocul zgomotului şi al mulţimii?

Ellénore se temea că, rămânând neînduplecată, eu voi repeta acele nechibzuinţe, care îi stârneau îngrijorări în privinţa ei, ca şi în privinţa mea. Nu se împăca cu gândul despărţirii. Acceptă să mă primească uneori singură.

Atunci se schimbă repede rânduilele severe pe care mi le hotărâse. Îmi îngădui să-i vorbesc de iubirea mea; se deprinse treptat cu acest fel de a-i vorbi; puţin după aceea îmi mărturisi că mă iubeşte.

Şedeam ore întregi la picioarele ei, spunându-i că sunt cel mai fericit om din lume, încredinţându-o de o mie de ori de dragostea mea, de devotamentul şi de nesfârşitul meu respect. La rândul ei, îmi povestea prin câte suferinţe trecuse când încercase să se depărteze de mine; cum în atâtea rânduri a sperat că o voi descoperi, cu toate eforturile ei de a se ascunde; cum cel mai uşor zgomot care-i ajungea la ureche i se părea că-i anunţă sosirea mea; câtă tulburare, bucurie şi teamă a simţit în clipa când m-a revăzut; cu câtă neîncredere în ea însăşi,

încercând să împace prudența cu înclinările inimii, se lăsase în voia distracțiilor, căutând din nou lumea de care mai înainte fugea. O făceam să repete cele mai mici amănunte și această poveste de câteva săptămâni mi se părea povestea unei vieți întregi. Iubirea înlocuiește amintirile vechi printr-un fel de vrăjitorie. Toate celelalte sentimente au nevoie de un trecut; iubirea făurește ca prin farmec un trecut cu care ne înlănțuie. Ne dă – aş zice – conștiința că am trăit ani și ani cu o ființă, care până mai ieri ne era aproape străină. Iubirea nu e decât un punct luminos și totuși parcă stăpânește timpul. Acum câteva zile ea nu luase ființă, în curând nu va mai exista; dar, atât cât trăiește, își răspândește lumina deopotrivă asupra epocii care a precedat-o, ca și asupra celei care va veni.

Această liniște a dăinuit totuși puțin. Ellénore se apăra cu atât mai mult de slăbiciunea ei, cu cât mai vie îi era amintirea greșelilor din trecut; iar imaginația mea, dorințele mele, trufia de care nu-mi dam seama, se răzvrăteau împotriva unei astfel de iubiri. Totdeauna timid, adesea iritat, mă plângeam, mă revoltam și îi aruncam Ellénorei toate învinuirile. De mai multe ori ea se gândi să sfărâme această legătură, care nu-i aducea în viața decât neliniște și tulburare; de mai multe ori am izbutit s-o calmez prin rugămințile, prin dezvinovățirile și prin lacrimile mele.

„Ellénore, i-am scris într-o zi, nu știi cât sufăr. Lângă dumneata, departe de dumneata, sunt tot atât de nenorocit. În orele când nu putem fi împreună rătăcesc fără țintă, copleșit de povara unei vieți pe care nu știu cum o suport. Lumea mă plictisește, singurătatea mă apasă. Indiferenții care mă observă, care nu știu nimic din ceea ce mă frământă, care mă privesc cu o rece curiozitate sau cu mirare, dar fără compătimire, oamenii aceștia, care îndrăznesc să-mi vorbească de altceva decât de dumneata, îmi pricinuiesc o durere ucigătoare. Fug de ei; dar cum rămân singur, simt că mă înăbuș. Mă arunc pe pământul care ar trebui să se deschidă, ca să mă înghită pe vecie; îmi

reazem capul pe piatra rece, care ar trebui să-mi domolească văpaia ce mă mistuie. Mă târăsc până la colina de pe care pot zări casa dumitale; rămân acolo cu ochii ațintiți asupra acelui cuib, în care niciodată nu-mi va fi dat să locuiesc alături de dumneata. Și dacă te-aș fi întâlnit mai demult, puteai să fii a mea! Aș fi strâns în brațe singura ființă pe care firea a făcut-o înadins pentru sufletul meu – pentru acest suflet care a suferit atât, fiindcă te căuta și fiindcă nu te-a găsit decât prea târziu. Când, în sfârșit, aceste clipe de nebunie trec, când vine ora la care te pot vedea, pornesc tremurând către casa dumitale. Mă tem că cei care mă vor întâlni vor bănuî simțămintele pe care le ascund în mine; mă opresc; merg mai încet; amân clipa acestei fericiri atât de primejdute, încât mereu mă tem să n-o pierd; fericire fărâmițată și tulburată, împotriva căreia conspiră poate în orice minut și întâmplările nenorocite, și privirile geloase, și capriciile tiranice, și propria dumitale voință! Când ajung în pragul ușii dumitale, când o întredeschid, mă cuprinde altă spaimă; înaintez ca un vinovat, cerând iertare tuturor lucrurilor pe care le aflu în cale, ca și când toate mi-ar fi vrăjmașe, ca și când toate mi-ar pizmui ceasul de fericire de care mă voi bucura. Cel mai ușor sunet mă înspăimântă, cea mai mică mișcare în jurul meu mă îngrozește; până și zgomotul pașilor mei mă face să dau înapoi. Chiar când mă aflu lângă dumneata, mă tem să nu se ivească deodată un obstacol între noi. În sfârșit, te văd, te văd și respir, și te privesc, și mă opresc ca fugarul care a ajuns pe pământul oblăduitor ce-l va păzi de moarte. Dar și atunci când întreaga mea ființă se avântă spre dumneata, când aș avea atâta nevoie să mă odihnesc, după atâta zbucium, să-mi reazem capul pe genunchii dumitale și să plâng în voie, trebuie să mă stăpânesc cu toată puterea, fiindcă în preajma dumitale chiar, trebuie să duc aceeași viață de permanentă încordare: nicio clipă de înflăcărare, nicio clipă de destindere! Privirile dumitale mă urmăresc. Ești stingherită, aproape jignită de tulburarea mea. Nu știu ce sentiment de jenă a urmat acelor ore de

încântare, când cel puțin îmi mărturiseam iubirea. Timpul trece repede, alte îndatoriri te cheamă, iar dumneata nu le uiți niciodată, și niciodată nu amâni clipa despărțirii. Adesea vin și străini: nu-mi mai este îngăduit să te privesc; simt că trebuie să fug, ca să scap de bănuiele care mă înconjoară. Te părăsesc mai agitat, mai chinuit, mai nebun decât înainte; te părăsesc și cad iarăși în acea groaznică singurătate, în care mă zbat, fără să întâlnesc o singură ființă de care să mă pot sprijini, să mă pot odihni o clipă...”

Ellénore nu fusese iubită niciodată în felul acesta. Conte de P. avea față de ea o afecțiune sinceră, multă recunoștință pentru devotamentul ei, mult respect pentru felul ei de a fi, dar în purtarea lui apărea totdeauna o nuanță de superioritate, ca față de o femeie care i se dăruise fățiș, fără ca el să fie căsătorit cu ea. După părerea tuturor, el ar fi putut să aibă legături mai onorabile, dar lucrul acesta nu i-l spunea niciodată Ellénorei și poate că nu și-l spunea nici lui însuși; dar ceea ce nu se spune există totuși, și tot ce există, se ghicește. Ellénore nu cunoscuse de fel până atunci acest sentiment pasionat, această contopire a două existențe, sentiment pe care-l dovedeau cu prisosință toate izbucnirile mele, toate nedreptățile și imputările pe care i le făceam. Rezistența ei îmi ațâțase toate simțurile și toate gândurile; aveam iarăși clipe de înflăcărare care înspăimântau, clipe de supunere, de duioșie, de venerație idolatră. O priveam ca pe o creatură cerească. Iubirea mea era aproape un cult, iar ei i se părea cu atât mai plină de vrajă, cu cât se temea mai mult să nu se vadă umilită și înjosită. În sfârșit mi se dădu întreagă.

Nenorocit acela care în cele dintâi clipe ale unei iubiri nu crede în veșnicia acestei legături! Nenorocit acela care în brațele iubitei, pe care a cucerit-o, păstrează o dureroasă previziune și își dă seama că va veni clipa despărțirii! O femeie care se lasă în voia pornirilor sufletului ei are în acea clipă ceva mișcător și sfânt. Ceea ce ne corupe nu e plăcerea, nici natura și

nici simțurile, ci calculele cu care ne deprinde societatea și chibzuințele pe care experiența le sădește în noi. O iubeam, o respectam de o mie de ori mai mult pe Ellénore după ce mi se dăruise. Treceam semeț printre oameni, le aruncam priviri de stăpânitor. Până și aerul pe care-l respiram era un prilej de bucurie. Mă avântam în fața naturii, ca să-i mulțumesc pentru această binefacere pe care n-o speram, pentru binefacerea imensă pe care se îndurase să mi-o hărăzească.

CAPITOLUL IV

Farmec al iubirii, cine ar putea să te zugrăvească? Convingerea aceasta că am găsit ființa pe care natura ne-a hotărât-o, lumina aceasta, care se revarsă deodată asupra vieții noastre și care îi lămurește parcă misterul, valoarea necunoscută până atunci pe care o acordăm deodată celor mai mărunte împrejurări, aceste ore fugare ale căror frânturi scapă amintirii noastre prin însăși duioșia lor și care nu lasă în sufletul nostru decât o lungă dâră de fericire, această nebunatică veselie, care uneori se îmbină fără pricină cu înduioșarea, atâta desfătare în apropierea ființei iubite, și, în lipsa ei, atâtea speranțe, această indiferență față de toate grijile de rând, acest sentiment de superioritate asupra lumii care ne înconjoară, această certitudine că de-aci înainte nimic nu ne mai poate atinge, această înțelegere a două ființe, care își ghicesc fiecare gând și răspund la fiecare emoție – farmec al iubirii, cine te-a simțit nu te poate descrie!

Contele de P. trebuia, pentru grabnice treburi, să lipsească șase săptămâni. Am petrecut acest timp la Ellénore aproape fără întrerupere. Iubirea ei crescuse – parcă – prin jertfa pe care mi-o adusese. Niciodată nu mă lăsa să plec, fără a încerca să mă rețină. Când ieșeam, mă întreba la ce oră mă voi întoarce. O despărțire de două ceasuri i se părea de neîndurat. Hotăra cu

o precizie neliniștită clipa când trebuia să fiu acasă. Mă supuneam bucuros, îi eram recunoscător, mă simțeam fericit primind dovada iubirii pe care mi-o mărturisea. În timpul acesta, însă, interesele vieții obișnuite nu se supuneau tuturor dorințelor noastre. Câteodată mă simțeam stânjenit, știind că fiecare pas mi-e numărat, că fiecare clipă mi-e de mai înainte socotită. Eram silit să-mi sfârșesc degrabă treburile și să-mi rup cea mai mare parte dintre relațiile pe care le aveam. Nu știam ce să răspund cunoscuților, când îmi propuneau o întâlnire, pe care, în mod obișnuit, n-aș fi avut niciun motiv s-o resping. Lângă Ellénore nu regretam de fel aceste plăceri ale vieții de societate, care niciodată nu mă ispitiseră prea mult, dar aș fi vrut să-mi îngăduie să renunț la ele în toată libertatea. Aș fi fost mai mulțumit să mă întorc lângă ea din propria mea voință, fără să-mi spun că a venit ora reîntoarcerii, că mă așteaptă cu nerăbdare, și fără ca gândul că o fac să sufere să se îmbine cu fericirea pe care-o simțeam în clipa revederii. Fără îndoială, Ellénore era în existența mea o mare plăcere, dar nu mai era un scop: ajunsese acum o legătură. Mă temeam, apoi, să n-o compromit. Prezența mea neîntreruptă trebuie să fi stârnit mirarea slugilor și copiilor ei, care mă vedeau. Tremuram la gândul că aș putea să-i tulbur existența. Știam că nu puteam să fim uniți pentru totdeauna și că era o datorie sfântă pentru mine să-i respect liniștea: îi dădui deci sfaturi să fie cu mai multă băgare de seama, asigurând-o totodată că îi port aceeași iubire. Dar cu cât îi dădeam asemenea sfaturi, cu atât mă asculta mai puțin. În același timp mă stăpânea o teamă cumplită că aș putea să-i pricinuiesc vreo suferință. Îndată ce-i vedeam pe față o umbră de durere, făceam tot ceea ce-mi cerea: nu eram liniștit decât atunci când o vedeam mulțumită de purtarea mea. Când, stăruind asupra necesității de a mă depărta de ea pentru câteva clipe, izbuteam s-o părăsesc icoana durerii pe care i-o pricinuisem mă urmărea pretutindeni. Mă prindeau florii remușcărilor, care mă

chinuiam tot mai mult și care ajungeau, la urma urmei, de neîndurat: alergam spre ea și era pentru mine o adevărată sărbătoare s-o mângâi. Dar pe măsură ce mă apropiam de casa ei, în sufletul meu se strecura o nemulțumire împotriva acestui bizar fel de a mă domina. Ellénore avea și ea un temperament violent. Cred că simțea pentru mine ceea ce nu simțise pentru nimeni. În legăturile pe care le avusese inima ei fusese rănită de un penibil sentiment de dependență; cu mine însă era la largul ei, pentru că între noi era o egalitate perfectă; se înălțase în ochii ei printr-o iubire curată, lipsită de orice interes, știa cât de încredințat eram că mă iubește numai pentru mine însumi. În această completă uitare de sine nu-mi ascundea niciuna din neliniștile ei; când mă întorceam în camera ei, nemulțumit că revin mai degrabă decât aș fi vrut, o găseam tristă sau iritată. Departe de ea, două ore mă frământase gândul că și ea suferă departe de mine; două ceasuri mă chinuiam apoi lângă ea, până s-o pot liniști.

Totuși, nu eram nefericit; cu toate exigențele ei, îmi spuneam că e plăcut să fii iubit; simțeam că-i eram de folos; aveam nevoie de fericirea ei și știam că fericirea ei avea nevoie de mine.

De altfel, gândul nelămurit, că, prin firea lucrurilor, această legătură nu putea dăinui – gând dureros sub atâtea aspecte – mă liniștea totuși în clipele de oboseală sau de nervozitate. Legăturile Ellénorei cu contele de P., diferența de vârstă dintre noi, deosebirea de situație, plecarea mea, pe care felurite împrejurări o întârziaseră, dar care se apropia totuși – toate aceste chibzuințe mă îndemneau să dăruiesc și să primesc încă cea mai mare fericire cu putință; aveam înaintea mea ani și ani, așa că nu-mi drămuiau zilele.

Contele de P. se întoarse. El bănuiește îndată legăturile mele cu Ellénore; începu să mă primească cu o înfățișare din ce în ce mai rece și mai întunecată. Vorbii stăruitor Ellénorei despre primejdiile care o amenințau; o rugai să-mi îngăduie

întreruperea pentru câteva zile a vizitelor mele; îi spusei că sunt în joc reputația, averea ei și situația copiilor. Mă ascultă multă vreme în tăcere; era palidă ca moartea. În sfârșit, îmi spuse:

— Oricum, vei pleca în curând; să nu grăbim clipa aceasta; nu-ți face griji din cauza mea. Să folosim fiecare zi, fiecare oră; zile, ore, iată tot ce-mi trebuie! Nu știu ce presentiment îmi spune, Adolphe, că voi muri în brațele dumitale.

Am continuat viața dinainte, eu mereu neliniștit. Ellénore mereu tristă, contele de P. tăcut și îngândurat. În sfârșit, scrisoarea pe care o așteptam sosi: tatăl meu îmi poruncea să viu acasă. Arătai scrisoarea aceasta Ellénorei.

— Așa de repede? îmi spuse ea după ce o citi. N-aș fi crezut. Apoi, izbucnind în plâns, mă luă de mână și-mi zise: – Adolphe, vezi bine că nu pot trăi fără dumneata; nu știu ce m-așteaptă, dar te conjur, nu pleca încă; găsește un pretext să mai rămâi. Roagă-l pe tatăl dumitale să-ți îngăduie să rămâi aici încă șase luni. Șase luni sunt oare atât de mult? Am vrut să mă împotrivesc hotărârii ei, dar plângea cu atâta durere, tremurând din tot trupul, iar pe față i se zugrăvise o suferință atât de sfâșietoare, încât n-am putut să continui. M-am aruncat la picioarele ei, am strâns-o în brațe, am încredințat-o de iubirea mea și m-am dus să-i scriu tatii. Îi scrisei într-adevăr, cu pornirea pe care mi-o pricinuisse durerea Ellénorei. Născocii nenumărate motive de întârziere; invocai nevoia de a continua la D. câteva cursuri, pe care nu putusem să le urmez la Gottingen; și când trimisei scrisoarea la poștă, doream cu înflăcărare să obțin consimțământul pe care-l cerusem.

Seara mă întorsei la Ellénore. Ea ședea pe sofa; contele de P. stătea în fața căminului, destul de departe de ea; în fundul odăii stăteau cei doi copii, care nu se jucau ca altădată, ci aveau o înfățișare mirată, obișnuită tuturor copiilor atunci când observă o frământare a cărei cauză n-o bănuiesc. Printr-un gest

către Ellénore, îi dădui să înțeleagă că-i împlinisem voia: o sclipire de bucurie îi străluci în ochi, dar se mistui îndată.

Nu vorbeam nimic. Tăcerea ne stingherea pe toți trei.

— Mi se spune, domnule, zise în sfârșit contele, că în curând vei pleca.

Îi răspunsei că nu știam nimic despre aceasta. – Cred, reluă el, că la vârsta dumitale nu trebuie să mai amâi alegerea unei cariere; de altfel, adăugă el, privind către Ellénore, poate că nu toată lumea de aici e de părerea mea.

Răspunsul tatălui meu nu întârzie. Deschizând scrisoarea, tremuram la gândul că, dacă mi-ar fi respinsă cererea, aş pricinui o mare durere Ellénorei. Mi se părea chiar că și eu aş fi împărtășit această durere cu aceeași amărăciune; dar când citii că îmi dă consimțământul cerut, îmi veni în minte deodată toate neplăcerile acestei prelungiri ale șederii mele. Încă șase luni de stânjenire și de constrângere, strigai în clipa aceea; șase luni, în timpul cărora jignesc un om ce mi-a dovedit prietenie, pun în primejdie pe femeia care mă iubește, risc să-i stric singura situație în care poate trăi liniștită și respectată; îmi înșel tatăl, și toate astea pentru ce? Ca să nu înfrunt, o clipă numai, o durere care, mai curând sau mai târziu, va fi inevitabilă! Nu trăiam oare zi cu zi, cu de-amănuntul, picătură cu picătură, durerea aceasta? Pe Ellénore o fac să sufere necontenit; sentimentul pe care-l am față de ea, așa cum e, nu poate s-o mulțumească. Mă sacrific pentru ea, fără s-o pot face fericită; și duc aici o viață inutilă, lipsită de independență, fără o clipă de libertate, fără să pot respira o oră în liniște. M-am dus la Ellénore frământat de gândurile acestea. Am găsit-o singură.

— Rămân aici încă șase luni, îi spusei.

— Îmi anunți noutatea asta foarte rece.

— Fiindcă mă tem, îți mărturisesc, de urmările pe care le va avea această întârziere atât pentru unul, cât și pentru celălalt.

— Mi se pare că, întrucât te privește, aceste urmări nu pot fi prea supărătoare.

— Știi foarte bine, Ellénore, că nu la mine mă gândesc cel mai mult!

— Dar nici la fericirea celorlalți!

Discuția luase o întorsătură furtunoasă. Ellénore se simțea jignită de părerile mele de rău într-o împrejurare în care credea că s-ar fi convenit să fiu tot atât de bucuros ca și ea, iar eu, din cauza triumfului pe care-l repurtase ea împotriva hotărârilor mele de mai înainte. Am avut astfel o scenă violentă. Izbucnirăm în muștrări reciproce.

Ellénore mă învinuia că am mințit-o, că nu am avut pentru ea decât o înclinare trecătoare, că am făcut-o să piardă dragostea contelui, că am readus-o în ochii lumii în situația echivocă din care toată viața s-a străduit să scape. Eu eram revoltat când vedeam că întoarce împotriva mea tot ceea ce făcusem numai din supunere față de ea și din teama de a nu o mâhni. Mă plânsei de constrângerea în care mă ținea, de tinerețea mea risipită fără să fac nimic, de despotismul pe care-l exercita asupra-mi la fiecare pas. Pe când vorbeam astfel, deodată îi văzui fața acoperită cu lacrimi; m-am oprit, am revenit asupra celor spuse, am retractat și am dat explicații. Ne-am îmbrățișat; dar cea dintâi lovitură fusese dată, cea dintâi barieră era trecută. Amândoi rostisem cuvinte ce nu pot fi iertate; puteam să le învăluim în tăcere, dar nu puteam să le uităm. Sunt lucruri pe care nu le spunem îndelungă vreme, dar pe care, o dată rostite, le repetăm fără încetare.

Timp de patru luni a dăinuit între noi această stare de încordare, cu unele clipe de liniște, dar nu de libertate, bucurându-ne încă de desfătări, dar nemaigăsind în ele vraja de odinioară. Cu toate acestea, Ellénore nu se îndepărtă de mine. După ce ne certam cu înverșunare, ea era tot așa de nerăbdătoare să mă revadă; hotăra cu aceeași grijă ora întâlnirilor noastre, ca și când dragostea care ne unea ar fi fost

cea mai liniștită și cea mai duioasă. De multe ori m-am gândit că această stare sufletească a Ellénorei se datora în mare parte atitudinii mele.

Dacă aş fi iubit-o, așa cum mă iubea ea, ar fi fost mult mai calmă și s-ar fi gândit singură la primejdiile pe care le înfrunta. Dar îi era groază de orice chibzuință, deoarece chibzuință pornea de la mine; ea nu-și cumpănea jertfele, străduindu-se numai să mă hotărască a le primi; n-avea timp să se desprindă sufletește de mine, fiindcă își întrebuița tot timpul și toate puterile ca să mă rețină. Ziua plecării mele se apropia; și, gândindu-mă la aceasta, aveam un sentiment de bucurie și de părere de rău, asemenea omului care trebuie să obțină o vindecare sigură cu prețul unei operații dureroase.

Într-o dimineață, Ellénore îmi scrisese să trec pe la ea numaidecât.

— Conte, îmi spuse ea, mi-a interzis să te mai primesc. Nu vreau să mă supun acestei porunci tiranice. L-am însoțit pe când era proscris, i-am salvat averea; l-am ajutat în toate împrejurările. Acum se poate lipsi de mine, eu însă nu mă pot lipsi de dumneata.

E ușor de înțeles câtă stăruință am depus ca s-o fac să renunțe la acest proiect, pe care-l socoteam absurd. I-am vorbit de ceea ce va spune lumea.

— Lumea, îmi răspunse ea, n-a fost niciodată dreaptă cu mine. Zece ani mi-am împlinit îndatoririle mai bine ca oricare altă femeie și, cu toate acestea, lumea mi-a refuzat locul pe care-l meritam.

Îi amintii iarăși de copii.

— Copiii sunt ai contelui de P. I-a recunoscut; el le va purta de grijă. Vor fi mai fericiți uitând o mamă cu care n-ar avea de împărțit decât rușinea.

O rugai și mai stăruitor.

— Ascultă, îmi zise ea, dacă mă despart de conte, n-o să vii să mă mai vezi? N-o să vii? reluă, strângându-mi brațul cu o violență care mă înfiora.

— Ba da, desigur, îi răspunsei; și cu cât vei suferi mai mult, cu atât îți voi fi mai devotat. Dar chibzuiește...

— Am chibzuit totul, mă întrerupse ea. El se va întoarce îndată. Dumneata pleacă chiar acum și nu mai veni aici.

Am petrecut restul zilei într-o neliniște de nespus. Două zile trecură, fără să aflu nimic despre Ellénore. Sufeream, pentru că nu știam ce s-a întâmplat cu ea; sufeream și pentru că nu puteam s-o văd și eram surprins de durerea pe care mi-o pricinuia lipsa ei. Aș fi vrut totuși să renunțe la hotărârea care îmi pricinuia atâtea temeri în legătură cu soarta ei și începusem să-mi fac oarecare iluzii, când o femeie îmi aduse un bilet prin care Ellénore mă ruga să vin s-o văd, în strada cutare, casa cu numărul cutare, la etajul al treilea. Mă dusei în goană, cu speranța că, neputând să mă primească la contele de P., voise să mă întâlnească în altă parte, pentru cea din urmă oară. O găsii făcând pregătiri pentru o ședere de lungă durată. Mă întâmpină cu o înfățișare în același timp mulțumită și sfioasă, încercând să-mi citească gândurile în privire.

— M-am despărțit, îmi spuse ea; sunt cu totul liberă. Avera mea personală îmi asigură o rentă de șaptezeci și cinci de ludovici: îmi ajunge. Dumneata rămâi aici încă șase săptămâni. Când vei pleca, poate că-mi vei îngădui să merg cu dumneata, sau poate vei veni dumneata să mă vezi...

Și, ca și când s-ar fi temut de răspunsul meu, intră într-o mulțime de amănunte în legătură cu planurile ei.

Încercă în toate felurile să mă încredințeze că va fi fericită, că n-a făcut niciun sacrificiu pentru mine, că ar fi luat aceeași hotărâre și fără mine.

Era vădit că făcea un mare efort și că nu credea decât jumătate din ceea ce-mi spunea. Se amețea cu propriile ei cuvinte, de teamă să nu audă ceea ce aș fi putut să-i spun eu;

vorbea fără contenire, ca să amâne clipa când împotrivirea mea ar fi putut să o arunce iarăși în deznădejde. Dar n-am avut puterea să mă împotrivesc. Am acceptat sacrificiul ei și l-am mulțumit; i-am spus că sunt fericit; i-am spus chiar mai mult: că dorința mea de totdeauna a fost ca o împrejurare decisivă să-mi impună obligația de a nu o mai părăsi niciodată; am atribuit nehotărârea mea de până atunci unui sentiment de sfială, care mă împiedeca să accept un fapt ce-i zdruncina situația.

Într-un cuvânt, n-am avut alt gând decât să-i înlătur orice suferință, orice teamă, orice părere de rău, orice nesiguranță în privința iubirii mele. În timp ce-i vorbeam, nu vedeam nimic dincolo de această țintă și eram sincer în făgăduielile ce-i făceam.

CAPITOLUL V

Despărțirea Ellénorei de contele de P. a avut în lume urmări care nu erau greu de prevăzut. Ellénore pierdu într-o singură clipă roadele celor zece ani de devotament și statornicie; ea fu pusă laolaltă cu toate femeile din categoria ei, care se lasă fără împotrivire în voia tuturor înclinărilor. Pentru că își părăsise copiii, fu privită ca o mamă denaturată, și femeile cu o reputație nepătată spuneau cu satisfacție că aceea care uită cea mai de seamă virtute a sexului lor în curând le va uita pe toate celelalte. În același timp, o plâneau, ca să nu piardă plăcerea de a mă defăima și pe mine. Mă socotiră drept un seducător, un nerecunoscător, care călcase legile ospitalității și care jertfise, numai dintr-un capriciu trecător, liniștea a două ființe, dintre care pe una ar fi trebuit s-o respect, iar pe cealaltă s-o cruț. Unii din prietenii tatălui meu mă dojeniră cu asprime; alții, mai puțin sinceri față de mine, îmi arătară dezaprobarea lor prin insinuări ocolite. Tinerii, dimpotrivă, erau încântați de dibăcia

cu care îl înlocuisem pe conte și, prin nenumărate glume, pe care zadarnic, căutam să le împiedic, mă felicitau pentru cucerirea ce făcusem și-mi făgăduiau că vor face și ei la fel. N-aș putea să spun cât am suferit din cauza acestor muștrări aspre și acestor laude jignitoare. Sunt încredințat că, dacă aș fi iubit-o cu adevărat pe Ellénore, aș fi schimbat opinia pe care și-o făcuseră oamenii despre noi. Atât de uriașă e puterea unui simțământ adevărat, încât, când se rostește, amuțesc toate răstălmăcirile și toate conveniențele artificiale. Dar nu eram decât un om slab, recunoscător și supus; nu simțeam niciun imbold care să izvorască din inimă. De aceea dădeam răspunsuri stânjenite; încercam să curm discuția și, dacă se prelungea, o terminam scurt, prin câteva cuvinte aspre, care vesteau pe ceilalți că eram pornit pe ceartă. Într-adevăr; mai degrabă aș fi vrut să-i provoc la duel, decât să le răspund.

Ellénore simți în curând că lumea era împotriva ei. Două rude ale contelui de P., pe care acesta, prin înrâurirea ce avea asupra lor, le obligase să aibă legături prietenești cu Ellénore, au rupt în modul cel mai zgomotos această prietenie, fericite că-și pot da pe față dușmănia atâta vreme ascunsă sub principiile austere ale moralei. Bărbații veneau ca și înainte în casa Ellénorei, dar în modul lor de a vorbi, apărură un fel de familiaritate care îi dădea de veste că nu se mai bucura acum de sprijinul unui protector puternic și că situația ei nu se mai întemeia pe o legătură aproape consfințită. Unii veneau la ea pentru că, după cum spuneau ei, o cunoșteau de mult; alții, fiindcă era încă frumoasă și fiindcă ușurința ei de curând dovedită le dădea o îndrăzneală pe care nu căutau de fel s-o ascundă. Fiecare motiva legătura cu Ellénore, deci fiecare gândea că această legătură avea nevoie de scuze. Astfel, biata Ellénore își dădu seama că a căzut pentru totdeauna într-o situație din care o viață întreagă se străduise să se ridice. Toate acestea se uneau ca să-i îndurereze sufletul și să-i rănească mândria. Ea vedea în atitudinea celor care o părăseau o dovadă

de dispreț, iar în stăruințele celorlalți, indiciul unor speranțe insultătoare. Singurătatea o făcea să sufere, iar lumea o făcea să roșească.

A! fără îndoială, ar fi trebuit s-o mângâi, ar fi trebuit s-o strâng la pieptul meu și să-i spun: – Să trăim unul pentru altul, să uităm lumea care ne disprețuiește, să fim fericiți numai prin prețuirea pe care ne-o dăm unul altuia și prin dragostea noastră. Într-adevăr, am încercat și asta, dar cum poți să însuflețești un simțământ care se stinge printr-o hotărâre pe care ai luat-o pentru că te-ai socotit obligat s-o iei?

Ne ascundeam gândurile unul față de celălalt. Ea nu îndrăznea să-mi destăinuie suferințele pricinuite de un sacrificiu pe care știa bine că nu i-l cerusem. Totuși îl promisem; de aceea nu îndrăzneau să mă plâng de o nenorocire pe care o prevăzusem și pe care nu avusesem tăria s-o preîntâmpin. Astfel, nu vorbeam nimic despre singurul gând care ne frământa neconținut. Ne îmbrățișam tot mai mult; vorbeam despre iubire, dar vorbeam despre iubire numai de teama de-a nu vorbi despre altceva.

Din clipa în care există o taină între două suflete care se iubesc, din clipa în care unul dintre ele s-a putut hotărî să ascundă celuilalt un singur gând, vraja s-a rupt și fericirea s-a năruit. Izbucnirile de mânie, nedreptatea, nepăsarea chiar se pot îndrepta: dar tănuirea adevărului aruncă în iubire un element străin care o denaturează și o veștejește față de ea însăși.

Printr-o bizară inconsecvență, în timp ce respingeam cu cea mai violentă indignare orice insinuare împotriva Ellénorei, eu însumi o nedreptățeam în diferite discuții. Eram supus voinței ei, dar mă îngrozea puterea de dominație a femeilor. Mă ridicam cu emfază, neconținut, împotriva slăbiciunii lor, împotriva exigenței lor, împotriva, despotismului pe care-l exercită influența lor. Îmi făceam o fală, enunțând cele mai aspre principii; și același om care nu era în

stare să reziste în fața unei lacrimi, care ceda în fața tristeții mute, care, chiar în singurătate, se simțea urmărit de imaginea suferinței ce pricinuisese, se arăta în toate discuțiile lui disprețuitor și nemilos. Toate laudele pe care i le aduceam Ellénorei nu puteau să înlăture impresia pe care o produceau asemenea cuvinte. Pe mine lumea mă ura; pe ea o plângea, dar n-o stima. O învinuiau că n-a știut să insuflă amantului ei mai multă prețuire pentru femeie și pentru iubire.

Un bărbat care venea adesea la Ellénore și care, după despărțirea ei de contele de P., îi mărturisise pasiunea cea mai puternică, silind-o, prin stăruințele lui fățișe, să nu-l mai primească în casă, și-a îngăduit să facă pe seama ei câteva glume jignitoare, pe care nu le-am putut tolera. Ne-am bătut în duel; l-am rănit grav, dar am fost rănit și eu. Nu pot descrie starea de tulburare, de spaimă, de recunoștință și de iubire care se zugrăvi pe chipul Ellénorei, când mă văzu după această întâmplare. S-a mutat la mine, împotriva rugămintilor mele; nu m-a părăsit o clipă, până când am intrat în convalescență. Îmi citea ziua și mă veghea aproape toată noaptea; observa cele mai mici mișcări ale mele și-mi ghicea orice dorință; pătrunzătoarea ei bunătate îi sporea facultățile și-i dubla puterile. Mă încredința neîncetat că n-ar fi putut să-mi supraviețuiască. Eram pătruns de iubire și sfâșiat de remușcări. Aș fi vrut să găsesc în mine ceva care să răsplătească o dragoste atât de statornică și atât de duioasă; chemam în ajutor amintirile, imaginația, chiar rațiunea și simțul datoriei; zadarnic! Dificultatea situației în care ne aflam, certitudinea că viitorul ne va despărți, poate chiar o ciudată revoltă împotriva unei legături pe care nu puteam s-o sfărâm îmi sfâșiau sufletul. Îmi făceam o vină din ingratitudea pe care mă sileam să i-o ascund.

Eram îndurerat când părea că se îndoiește de-o iubire de care avea atâta nevoie; dar eram tot atât de îndurerat când vedeam că se încrede în această iubire. Îmi dădeam seama că era mai

bună ca mine; mă disprețuiam, socotindu-mă nedemn de ea. E o groaznică nenorocire să nu fii iubit când iubești; dar e o nenorocire și mai mare să fii iubit cu patimă când nu iubești. Viața pe care mi-o pusesem în primejdie pentru Ellénore aș fi dat-o de o mie de ori, numai ca s-o știu fericită fără mine.

Cele șase luni, pe care mi le îngăduise tatăl meu, trecuseră; trebuia să mă pregătesc de plecare. Ellénore nu se împotrivi, nici nu încercă să obțină o amânare, dar mă făcu să-i făgăduiesc că, după două luni, mă voi întoarce lângă ea, sau că-i voi îngădui să vină ea la mine. Îi jurai solemn. Ce îndatorire nu mi-aș fi luat în clipa când o vedeam luptând cu ea însăși și stăpânindu-și durerea? Mi-ar fi putut cere să n-o părăsesc; în străfundul sufletului simțeam că n-aș fi avut tăria să trec peste lacrimile ei. Îi eram recunoscător că nu folosea puterea pe care o avea asupra mea; de aceea mi se părea că o iubesc și mai mult. De altfel, și eu mă despărțeam cu o mare părere de rău de această ființă care mi se jertfise cu totul. Există în legăturile care se prelungesc ceva atât de adânc! Fără să ne dăm seama, ele ajung să facă parte din însăși viața noastră. Când suntem departe hotărâm cu toată liniștea să le rupem și ni se pare că așteptăm cu nerăbdare ziua în care trebuie să împlinim această hotărâre; dar când vine clipa aceasta, ne cuprinde groaza și, printr-o ciudățenie a bietului nostru suflet, ne despărțim cu o cumplită durere de cei alături de care am stat fără nicio mulțumire.

Cât am lipsit, i-am scris regulat Ellénorei. Mă stăpâneau deopotrivă teama că scrisorile mele o vor îndurera și dorința de a-i zugrăvi numai simțămintele pe care le încercam cu adevărat. Aș fi vrut să-mi ghicească gândul, dar să-l ghicească fără să sufere; eram încântat când puteam să înlocuiesc cuvântul „iubire” prin cuvintele „afecțiune”, „prietenie”, „devotament”; dar, dintr-o dată, mi-o închipuiam pe biata Ellénore singură și tristă, fără altă mângâiere decât aceste scrisori; și după două pagini reci și bine cumpănite, adăugam în

grabă câteva fraze înflăcărate sau pline de duioșie menite s-o amăgească din nou. Astfel, fără să-i spun niciodată atâtea cuvinte dragi câte ar fi dorit ea, îi spuneam totdeauna destule ca s-o amăgesc. Ciudată falsitate, a cărei izbândă se întorcea împotriva mea, îmi prelungea chinul și devenea insuportabilă!

Număram cu îngrijorare zilele, orele care treceau; aș fi vrut ca timpul să-și încetinească mersul; tremuram la gândul că se apropie termenul când trebuia să-mi împlinesc făgăduiala. Nu găseam niciun motiv să plec; niciunul care s-o îndreptățească pe Ellénore de a locui în același oraș cu mine. Poate – fiindcă trebuie să fiu sincer – poate că nici nu doream lucrul acesta. Comparam viața mea de acum, independentă și liniștită, cu viața de neliniște, de tulburare și de frământare la care mă osândeau pasiunea ei. Mă simțeam așa de bine liber – să plec de acasă, să revin și iarăși să plec și iarăși să mă-ntorc – fără să se ocupe cineva de mine! În indiferența celor din jurul meu mă odihneam, ca să zic așa, de oboseala pe care mi-o pricinuisese iubirea ei.

Cu toate acestea, nu îndrăzneam să dau de bănuț Ellénorei că aș vrea să renunț la planurile noastre. Ea înțelesese din scrisorile mele că mi-ar fi greu să-l părăsesc pe tata; de aceea îmi scrisese că a început să se pregătească de drum. Multă vreme nu mă împotrivii hotărârii ei; nu-i răspundeam nimic precis în această privință, îi dădeam să înțeleagă vag că aș fi încântat s-o știu lângă mine, apoi adăugam: s-o fac fericită; triste echivocuri, cuvinte încâlcite – obscuritatea lor mă îndurera adânc, dar mă cutremuram la gândul că ar trebui să le dau un înțeles mai clar! Mă hotărâi, în sfârșit, să-i vorbesc deschis; îmi spuneam că sunt dator s-o fac; chemai în ajutor conștiința împotriva slăbiciunii mele, gândul că își va găsi liniștea mă întărea în fața imaginii durerii sale. Mă plimbam cu pași mari prin cameră, rostind cu glas tare ceea ce îmi propuneam să-i mărturisesc. Dar abia așterneam pe hârtie câteva rânduri, și îndată îmi schimbam hotărârea; îmi cântăream cuvintele nu

după sensul lor, ci după efectul pe care știam că-l vor avea asupra ei; și o putere supranaturală purtându-mi mâna aproape fără voia mea, mă ajută s-o sfătuiesc să-și amâne venirea cu câteva luni. Nu-i spuseseam ceea ce gândeam. Scrisoarea mea n-avea nici urmă de sinceritate. Motivele pe care le invocam erau slabe, pentru că nu erau cele adevărate.

Răspunsul Ellénorei fu mânios; era indignată că nu voiam s-o revăd. Ce-mi cerea oare? Să trăiască necunoscută în preajma mea. De ce m-aș teme de venirea ei, de vreme ce va trăi într-un colț ascuns, în mijlocul unui oraș așa de mare, unde n-o cunoaște nimeni? Ea îmi jertfise totul: avere, copii, reputație; nu cerea, în schimbul acestor sacrificii, altă răsplată decât să mă aștepte ca o roabă umilă, să petreacă în fiecare zi câteva minute cu mine, să se bucure de clipele pe care aș putea să i le dăruiesc. Se resemnase să trăiască două luni departe de mine nu fiindcă socotise necesar, ci pentru că – pare-se – aceasta era dorința mea; și când, în sfârșit, grămădind anevoie zi peste zi, ajunsese la termenul pe care eu singur îl hotărâsem, îi propuneam să reînceapă acest lung supliciu! Poate că se înșelase, poate că-și închinase viața unui om aspru și fără suflet; eram stăpân pe faptele mele, dar nu puteam s-o silesc să sufere, părăsită de cel căruia îi jertfise totul..

Puțin timp după primirea acestei scrisori, Ellénore sosi. Mă înștiință de venirea ei. Mă dusei s-o văd, deplin hotărât să-i arăt toată bucuria mea: eram nerăbdător s-o liniștesc și să-i redau, cel puțin pentru o clipă, fericirea sau tihna. Dar ea era îndurerată; mă privea cu neîncredere; își dădea seama numaidecât că în atitudinea mea e ceva forțat; îmi aduse învinuiri care îmi ațâțară mândria; pentru felul meu de a fi îmi azvârli cuvinte grele. Mă zugrăvi atât de josnic în slăbiciunea mea, încât m-am răzvrătit împotriva ei mai mult decât împotriva mea. Ne-a cuprins o mândrie nebună, ne-am spus totul pe față, fără cruțări, fără ocoluri. S-ar fi zis că furiile ne aruncau pe unul împotriva celuilalt. Tot ceea ce născocise

împotriva-ne ura cea mai înverșunată ne azvârleam unul altuia, și aceste două ființe nenorocite, care singure se cunoșteau pe lume, care singure puteau să-și facă dreptate, să se înțeleagă și să-și aline durerea, păreau doi dușmani de neîmpăcat, gata să se sfâșie.

Ne-am despărțit după o scenă de trei ore și pentru întâia oară în viața noastră ne-am despărțit fără să ne explicăm, fără să ne împăcăm. Dar îndată ce plecai de la Ellénore, în locul mâniei de până atunci, mă cuprinse o adâncă durere. Eram uluit și descumpănit de ceea ce se întâmplase. Îmi repetam propriile cuvinte și nu-mi venea să cred că le-am rostit; nu înțelegeam cum de-am putut să mă port astfel și căutam să-mi explic cauza acestei rătăcirii.

Era tare târziu; nu îndrăzneam să mă întorc la Ellénore. Mă hotărâi s-o văd a doua zi dis-de-dimineată și pornii spre casă. Aici găsii mulți invitați; îmi fu ușor, într-atâta lume, să stau deoparte și să-mi ascund tulburarea. Când rămaserăm singuri, tatăl meu îmi zise:

— Mi se spune că fosta metresă a contelui de P. a sosit în oraș. Ți-am lăsat totdeauna o largă libertate și n-am vrut să știu nimic în privința legăturilor tale; dar nu se cuvine ca la vârsta ta să ai o amantă recunoscută și te anunț că am luat măsuri pentru a o îndepărta de aici.

Sfârșind aceste cuvinte, plecă.

Îl urmai până în camera lui; îmi făcu semn să mă retrag.

— Tată, îi spusei, Dumnezeu mi-e martor că aș vrea s-o știu fericită și că m-aș învoi, cu prețul acesta, să n-o mai văd niciodată; dar ia seama ce faci: crezând că mă desparți, se poate întâmpla să mă legi de ea pe veci!

Chemai numaidecât un servitor care mă însoțise în călătoriile mele și care cunoștea legăturile mele cu Ellénore. Îl însărcinai să descopere numaidecât, dacă se poate, care erau măsurile de care îmi vorbise tata. După două ore, servitorul se întoarse.

Secretarul tatălui meu îi mărturisise în cea mai mare taină că Ellénore trebuia să primească a doua zi porunca de a părăsi orașul.

— Ellénore alungată! strigai, alungată în mod rușinos! Ea, care n-a venit aici decât pentru mine, ea, a cărei inimă am sfâșiat-o, ea, pe care, fără milă, am văzut-o plângând! Unde-și va odihni capul, nenorocita, rătăcind singură într-o lume a cărei stimă eu i-am răpit-o? Cui își va spune durerea? Într-o clipă mă hotărâi. Cumpărai pe omul care mă slujea; îl încărcai de aur și făgăduieli. Poruncii ca dimineața, la șase ceasuri, o diligentă să mă aștepte în marginea orașului. Făceam nenumărate planuri de unire veșnică cu Ellénore: o iubeam mai mult decât oricând; mă întorceam cu toată inima la ea; eram mândru că pot s-o ocrotesc. Abia așteptam s-o îmbrățișez; iubirea îmi umplea iarăși sufletul; simțeam o înfierbântare a capului, a inimii, a simțurilor, care îmi agita întreaga ființă. Dacă în clipa aceea Ellénore ar fi vrut să se despartă de mine, aș fi murit la picioarele ei, numai ca s-o păstrez.

Se luminează de ziuă; alergai la Ellénore. Toată noaptea plânse-se; mai era încă în pat; avea ochii umezi și părul răvășit; apariția mea o surprinse.

— Haide, spusei, trebuie să plecăm. Voi să-mi răspundă. – Să mergem, continuai eu. Mai ai oare pe lume alt ocrotitor, alt prieten decât pe mine? Brațele mele nu sunt un singur adăpost? Ea se împotriva. – Am motive puternice, adăugai, pe care nu ți le pot spune. În numele cerului, haidem! și o trăsei după mine. Pe drum o mângâiam neîncetat, o strângeam la piept, nu răspundeam întrebărilor ei decât prin îmbrățișări. În cele din urmă, i-am mărturisit că, bănuind intenția tatălui meu de a ne despărți, mi-am dat seama că fără ea nu voi putea fi fericit; că vreau să-i închin viața și să ne legăm pentru totdeauna. La început îmi arătă o recunoștință fără margini, dar numaidecât întrezări oarecare nepotriviri în cele ce-i

spusesem. Stăruind îndelung, îmi smulse adevărul; bucuria pieri și fața i se întunecă.

— Adolphe, îmi răspunse ea, te amăgești singur; ești generos, te jertfești pentru mine, fiindcă sunt prigonită; crezi că mă iubești, dar n-ai decât un sentiment de milă.

Pentru ce a rostit aceste cuvinte nefericite? Pentru ce mi-a dezvăluit taina, pe care voiam să n-o cunosc? M-am străduit s-o liniștesc și poate că am izbutit; dar adevărul îmi străpunsese sufletul; amăgirea încetase; eram hotărât să duc această jertfă până la capăt, dar nu mai eram deloc fericit; și acum sălășluia în mine un gând, pe care iarăși eram silit să-l tăinuiesc.

CAPITOLUL VI

Când am ajuns la graniță, i-am scris tatălui meu. Scrisoarea era respectuoasă, dar plină de amărăciune. Îl învinuiam că, vrând să sfărâme legăturile mele, le strânsese și mai tare. Îl anunțam că n-o voi părăsi pe Ellénore decât atunci când, având o situație satisfăcătoare, nu va mai avea nevoie de mine. Îl rugam să nu mă silească, înverșunându-se împotriva ei, să rămân pentru totdeauna legat de ea. Așteptam răspunsul lui, pentru ca – apoi – să hotărâsc unde să ne așezăm. *„Ai douăzeci și patru de ani, îmi răspunse el; nu voi întrebuița împotriva ta o putere care de-aici înainte ia sfârșit și pe care, de altfel, n-am folosit-o niciodată; voi ascunde chiar, cât îmi va sta în putință, ciudata ta purtare; voi răspândi zvonul că ai plecat din porunca mea și pentru treburile mele. Voi acoperi în modul cel mai larg cheltuielile pe care le vei face. În curând îți vei da singur seama că nu aceasta e viața pe care s-ar cuveni s-o duci. Obârșia, talentul, averea ta ți-ar fi asigurat în lume alt rost decât acela de tovarăș al unei femei fără patrie și fără cămin. De altfel, scrisoarea ta îmi dovedește de pe-acum că nu ești mulțumit de tine. Gândește-te că nu vei folosi nimic prelungind o stare de*

lucruri care te face să roșești. Îți risipești zadarnic cei mai frumoși ani ai tinereții, și această pierdere e ireparabilă.”

Scrisoarea tatălui meu îmi înfipse mii de cuțite în inimă. De nenumărate ori îmi spusese singur ceea ce-mi scria el acum; de nenumărate ori mă rușinasem de viața mea, care se scurgea în umbră și în trândăvie. Aș fi preferat să mă învinuiască, să mă amenințe; mi-aș fi făcut o fală împotrivindu-mă și aș fi simțit nevoia să-mi adun puterile, ca s-o apăr pe Ellénore de primejdiile care ar fi coplesit-o. Dar n-o amenința nicio primejdie, iar eu eram cu totul liber; și această libertate mă făcea să îndur cu mai multă anevoință jugul, pe care singur mi-l alesesem.

Ne-am statornicit la Caden, un orașel din Boemia. Îmi spuneam neconținut că, de vreme ce luasem asupra mea răspunderea soartei Ellénorei, nu se cuvenea s-o fac să sufere. Astfel izbuteam să-mi ascund gândurile; înăbușeam în mine până și cele mai mici semne de nemulțumire și mă străduiam din răsputeri să-mi creez o veselie, care să învăluie adâncă mea tristețe. Truda aceasta avu asupra-mi urmări nebănuite. Suntem niște făpturi atât de schimbătoare, încât ajungem să trăim cu adevărat până și simțămintele pe care le simulăm. Suferințele pe care le ascundeam, le uitam în parte. Glumele mele neîntrerupte îmi împrăștiu mâhnirea, iar duiosia cu care o înconjuram pe Ellénore îmi răspândea în suflet o dulce tulburare, care semăna aproape cu iubirea.

Când și când, mă împresurau amintiri stânjenitoare. În singurătate aveam clipe de neliniște; făuream nenumărate planuri bizare, ca să scap dintr-o dată din cercul în care mă rătăcisem. Dar alungam asemenea gânduri ca pe niște visuri rele; Ellénore părea fericită; puteam oare să-i tulbur fericirea? Aproape cinci luni trecură în felul acesta.

Într-o zi, o văzui pe Ellénore tulburată, încercând să-mi tăinuiască un gând care o frământa. După multe stăruințe din

parte-mi, mă sili să-i făgăduiesc că nu mă voi împotrivi hotărârii pe care-o luase și-mi mărturisi că domnul de P. îi scrisese: câștigase procesul, își aducea aminte cu recunoștință de serviciile pe care ea i le adusese și de legătura lor de zece ani de zile. Îi oferea jumătate din averea lui, nu ca să reia viața laolaltă, ceea ce nu mai era cu putință, ci cu condiția de a părăsi pe omul nerecunoscător și perfid care-i despărțise.

— I-am răspuns, îmi zise ea. Se înțelege că am refuzat.

Înțelegeam prea bine. Eram înduioșat și totodată disperat de noua jertfă pe care mi-o făcea Ellénore. Cu toate acestea, nu îndrăznii să-i fac nicio obiecție: încercările mele în privința aceasta fuseseră totdeauna atât de zadarnice! Plecai de lângă ea ca să cuget ce-mi rămânea de făcut. Vedeam limpede că legăturile noastre trebuiau să se rupă. Ele erau dureroase pentru mine și păgubitoare pentru ea. Numai eu o împiedicam să-și redobândească o situație convenabilă și acea stimă pe care, după moravurile din lumea bună, bogăția o aduce mai curând sau mai târziu; eram singura opreliște între ea și copiii ei; nu mai aveam nicio scuză față de mine însumi. Dacă mă potriveam ei și de data aceasta, ar fi fost din parte-mi nu un act de generozitate, ci de vinovată slăbiciune. Făgăduisem tatălui meu că voi fi liber în clipa când Ellénore nu va mai avea nevoie de mine. Venise, în sfârșit, timpul să-mi aleg o profesie, să încep o viață de muncă, să câștig stima oamenilor, să-mi folosesc, pentru o țință înaltă, însușirile. M-am întors la Ellénore, încredințat că am luat nestrămutata hotărâre de-a o sili să nu respingă propunerile contelui de P. și decis să-i mărturisesc, dacă va fi nevoie, că n-o mai iubesc.

— Draga mea, îi spusei, putem să luptăm câtva timp împotriva soartei, dar până la urmă, trebuie să ne supunem. Legile orânduirii omenești sunt mai puternice decât voința oamenilor; simțămintele cele mai stăpânitoare se sfarmă în fața fatalității împrejurărilor. Zadarnic se încăpățânează cineva să nu urmeze decât îndemnurile sufletului; mai curând sau mai

târziu, ești silit să asculți glasul rațiunii. Nu pot să te silesc să rămâi mai departe într-o situație deopotrivă de nevrednică de dumneata, ca și de mine; nu pot s-o fac nici față de dumneata, nici față de mine. Pe măsură ce-i vorbeam, fără s-o privesc, simțeam că ideile îmi apar tot mai nelămurite și că hotărârea îmi slăbește. Voui să-mi adun puterile și-i spusei cu glas precipitat:

— Voi fi totdeauna prietenul dumitale voi avea totdeauna pentru dumneata cel mai adânc simțământ. Acești doi ani, cât a dăinuit legătura noastră, nu mi se vor șterge niciodată din amintire; ei vor fi totdeauna cea mai frumoasă epocă din viața mea.

Dar iubirea, această înflăcărare a simțurilor, această beție fără de voie, această uitare a tuturor preocupărilor, a tuturor îndatoririlor, eu n-o mai am, Ellénore.

Am așteptat îndelung răspunsul, fără să ridic ochii către ea. Târziu, când am privit-o, era împietrită; contempla obiectele din jurul ei de parcă nu le-ar fi recunoscut; o luai de mână: era înghețată. Mă respinse:

— Ce mai vrei de la mine? îmi zise. Nu sunt oare singură, singură în tot universul, singură, fără nicio ființă care să mă înțeleagă? Ce ai să-mi mai spui? Nu mi-ai spus tot? Nu s-a sfârșit totul, pentru totdeauna? Lasă-mă, du-te... Nu este asta dorința ta?

Voi să plece; se clătină; încercai s-o sprijin, dar căzu fără cunoștință la picioarele mele; o ridicai, o îmbrățișai, o readusei la viață.

— Ellénore, îi strigai, vino-ți în fire, vino lângă mine; te iubesc cu toată puterea iubirii mele și cu toată duiosia. Adineauri te-am mințit, numai ca să te poți hotărî în deplină libertate. Credulitate a inimii omenești, cât de inexplicabilă ești! Aceste cuvinte simple, dezmințind tot ce-i spuseseam mai înainte, îi dădură viață și încredere; mă sili să i le repet de mai multe ori; părea că respiră cu nesaț. Îmi dădu crezare; se

îmbătă iarăși cu iubirea ei, care credea că e a amândurora; întări răspunsul ei către contele de P. și mă trezii mai încătușat decât oricând.

Trei luni mai târziu, Ellénore avu din nou putința de a-și schimba viața. Una din acele răsturnări, obișnuite în republicile frământate de diferite facțiuni politice, chemă pe tatăl ei în Polonia, unde își recăpătă averea. Deși abia își cunoștea fiica, pe, care mama ei o adusese în Franța la vârsta de trei ani, dorea s-o aibă lângă sine. Zvonuri despre împrejurările prin care trecuse Ellénore răzbatuseră vag până în Rusia unde el locuise în tot timpul exilului. Ellénore era unicul lui copil, dar el se temea de singurătate și ar fi vrut să aibă pe cineva care să-i poarte de grijă: căută deci să afle unde locuia fiică-sa și, îndată ce află, o chemă grabnic la el. Ea nu putea să iubească cu adevărat un tată pe care nu-și amintea măcar să-l fi văzut. Își da seama totuși că era dator să i se supună; în felul acesta asigura copiilor ei o mare avere și-și recăpăta ea însăși rangul pe care i-l răpiseră nenorocirile vieții și purtarea avută; dar îmi mărturisii cu hotărâre că nu va pleca în Polonia decât însoțită de mine.

— Nu mai sunt, îmi spuse ea, la vârsta când sufletul ți se deschide în fața impresiilor noi. Tatăl meu e pentru mine un necunoscut. Dacă rămân aici, alții se vor grăbi să-l înconjoare, iar el va fi tot așa de fericit. Copiii mei vor moșteni averea contelui de P. Știu bine că toți mă vor învinui, voi fi socotită o fiică nerecunoscătoare și o mamă aproape nesimțitoare; dar am suferit prea mult; nu mai sunt atât de tânără încât părerea lumii să aibă vreo înrâurire asupra mea. Dacă hotărârea mea e oarecum aspră, numai dumneata, Adolphe, ești de vină. Dacă aș putea să-mi fac iluzii în privința duminicilor, m-aș învoi – poate – să lipsesc câțiva vreme, cu o părere de rău, pe care ar micșora o perspectiva unei reîntâlniri plăcute și trainice, dar dumneata abia aștepti să mă știi la două sute de leghe depărtare, mulțumită și liniștită, în mijlocul familiei mele și în bogăție. Îmi

vei scrie în privința asta scrisori chibzuite, pe care le văd de pe acum; ele mi-ar sfâșia inima; nu vreau să înfrunt această primejdie. Nu am mângâierea de a putea să-mi spun că, prin jertfa întregii mele vieți, am izbutit să trezesc în dumneata simțământul pe care-l merit; dar oricum, dumneata ai primit această jertfă. Atitudinea dumitale rigidă și legăturile noastre secătuite de viață mă fac să sufăr îndeajuns; suport aceste suferințe la care dumneata însuși mă supui; nu vreau să mai înfrunt și altele, pe care singură mi le-aș crea.

Era în vocea și în tonul Ellénorei ceva aspru, violent, care vestea mai degrabă o hotărâre neînduplecată, decât o tulburare adâncă sau înduioșătoare. De câțeva vreme, când avea să-mi ceară ceva, intra de la început într-o stare de iritare, ca și când m-aș fi împotrivit rugăminții ei. Ea îmi hotăra ce am de făcut, dar știa că eu cugetam tocmai dimpotrivă. Ar fi vrut să pătrundă în sanctuarul tainic al gândurilor mele, ca să zdrobească acea împotrivire surdă care o făcea să se revolte împotriva mea. I-am vorbit de situația mea, de dorința tatălui meu, de propria mea dorință; mă cuprinsese mânia. Ellénore a rămas neînduplecată. Am vrut să-i reînvii generozitatea, ca și când iubirea n-ar fi, dintre toate sentimentele, cel mai egoist și, prin urmare, când e rănită, cel mai puțin generos. Încercai, printr-o străduință ciudată, s-o înduioșez față de nenorocirea prin care treceam, rămânând lângă ea; nu izbutii decât s-o exasperez. Îi făgăduii că voi veni s-o văd în Polonia; dar în făgăduințele acestea, făcute fără înflăcărare și fără uitare de sine, ea nu văzu decât graba de-a o părăsi.

Trecuse un an de când ședeam la Caden, fără să se fi schimbat nimic între noi. Când Ellénore mă găsea posomorât sau trist, se simțea mai întâi îndurerată, apoi jignită și, prin imputările ei, îmi smulgea mărturisirea oboselii, pe care aș fi vrut s-o tăinuiesc. La rândul meu, când Ellénore părea mulțumită, mă înfuriam văzând-o că se bucură de o situație pe care o plăteam cu prețul fericirii mele și îi tulburam această

scurtă bucurie cu insinuări care îi lămureau adevărata mea stare sufletească. Ne atacam, deci, când unul, când altul, aruncându-ne fraze piezișe, pentru ca după aceea să ne refugiem în protestări de ordin general, în vagi justificări și apoi să ne afundăm în tăcere. Căci amândoi știam atât de bine ce aveam să ne spunem încât preferam să tăcem, ca să nu auzim mereu același și același lucru. Câteodată unul din noi ar fi vrut să cedeze, dar pierdeam clipa prielnică de a ne apropia unul de altul. Sufletele noastre bănuitoare și îndurerate nu se mai întâlneau.

Mă întrebam adesea de ce rămân într-o situație atât de dureroasă; îmi răspundeam că, dacă aș pleca de lângă Ellénore, ea m-ar urma și i-aș pricinui un nou sacrificiu. Mi-am spus în cele din urmă că trebuie să-i dau o ultimă satisfacție și că nu va putea să-mi mai ceară nimic, după ce-o voi readuce în mijlocul familiei sale. Eram gata să-i spun că o voi însoți în Polonia, când primii știrea că tatăl ei a murit subit. O lăsase singura lui moștenitoare, dar testamentul era contrazis de unele scrisori posterioare testamentului, de care, rude îndepărtate amenințau că se vor servi. Ellénore, cu toate că avea puține legături cu tatăl ei, fu adânc îndurerată de moartea lui: se învinuia că-l părăsise. Puțin după aceea, mă învinui pe mine pentru greșeala ei.

— M-ai împiedicat, îmi spuse ea, să-mi îndeplinesc o datorie sfântă. Acum nu e vorba decât de averea mea: ți-aș jertfi-o cu atât mai ușor. Dar, desigur, nu pot merge singură într-o țară în care nu voi găsi decât dușmani.

— N-am vrut, îi răspunsei, să te împiedic a-ți împlini vreo îndatorire; îți mărturisesc însă că aș fi dorit să binevoiești a te gândi că și mie mi-e groaznic de greu să nu-mi îndeplinesc obligațiile pe care le am; dreptatea aceasta n-am putut s-o dobândesc de la dumneata. Mă închin, Ellénore; interesele dumitale sunt mai puternice decât orice! Plecăm împreună când vrei.

Într-adevăr, am plecat. Plăcerile călătoriei, noutatea locurilor, eforturile pe care le făceam aduceau când și când între noi resturi din intimitatea de odinioară. Îndelunga obișnuință a unuia cu celălalt, împrejurările felurite prin care trecuserăm amândoi, legaseră de fiecare cuvânt, aproape de fiecare gest, amintiri care ne întorceau deodată în trecut și ne copleșeau de o duioșie fără de voie, cum fulgerele trec prin noapte fără s-o împrăștie. Trăiam, ca să zic așa, dintr-un fel de memorie a inimii, destul de puternică pentru ca gândul despărțirii să ne pară dureros, prea slabă însă ca să fim fericiți împreună. Mă lăsam în voia acestei înduioșări, ca să mă odihnesc, după obișnuitele clipe de constrângere. Aș fi vrut să-i dau Ellénorei mărturii de iubire care s-o mulțumească; uneori îi spuneam, ca în alte dăți, cuvinte de dragoste; dar duioșia și cuvintele acestea erau ca acele frunze veștede, decolorate, care, ca o ultimă rămășiță a unei vegetații defuncte, cresc fără viață pe crengile unui copac smuls din rădăcini.

CAPITOLUL VII

Îndată ce sosi, Ellénore redobândi folosința bunurilor care îi erau disputate, cu obligația însă de a nu dispune de ele decât după terminarea procesului. Se statornici la una din proprietățile tatălui ei. Tatăl meu, care nu-mi vorbea niciodată pe față în scrisorile sale, se mulțumi și de data aceasta să le umple cu obiecțiuni ocolite împotriva călătoriei mele. *„M-ai înștiințat, spunea el, că nu vei pleca. Mi-ai arătat pe larg toate motivele care te făceau să rămâi și tocmai de aceea eram deplin încredințat că vei pleca. Nu pot decât să te plâng că, deși ai o fire independentă, faci totdeauna ceea ce nu vrei. De altfel, nu judec o situație pe care o cunosc destul de puțin. Până acum credeam că o ocrotești pe Ellénore și, în această privință, era în purtarea ta ceva nobil, ce-ți înălța sufletul, oricare ar fi fost ființa de care*

erai legat. Astăzi legăturile dintre voi nu mai sunt aceleași; n-o mai ocrotești tu pe Ellénore, ci ea pe tine; locuiești la ea, ești un străin, pe care ea îl introduce în familia ei. Nu mă rostesc de fel în privința situației pe care ți-ai ales-o, dar cum aceasta ar putea să-ți pricinuiască neplăceri, aș vrea să ți le micșorez atât cât îmi stă în putință. Am scris baronului de T., ministrul nostru în țara unde te afli, rugându-l să-ți acorde sprijinul său; nu știu dacă vei înțelege să te folosești de această înlesnire; socotește-o ca dovada sânguinței mele, și nu ca o știrbire adusă independenței tale, pe care ai știut totdeauna s-o aperi cu succes împotriva tatălui tău.”

Am înăbușit în mine reflecțiile pe care mi le stârnea acest fel de a-mi scrie. Moșia unde locuiam cu Ellénore era situată la o mică distanță de Varșovia; m-am dus în oraș la baronul de T. M-a primit cu prietenie, m-a întrebat pentru ce am venit în Polonia și ce planuri am; nu prea știam ce să-i răspund. După o conversație stânjenitoare de câteva minute, baronul îmi spuse:

— Am să-ți vorbesc deschis. Cunosc motivele care te-au adus în țara aceasta; tatăl dumitale mi le-a comunicat; îți mărturisesc chiar că le înțeleg; nu există om care, cel puțin o dată în viață, să nu fi fost chinuit de dorința de a rupe o legătură nepotrivită și de teama de a nu o îndurera pe femeia pe care a iubit-o. Tinerețea, cu lipsa ei de experiență, acordă o importanță exagerată dificultăților unei asemenea situații; îi place să ia drept adevărate toate acele demonstrații de durere, care în lumea slabă și pasionată a femeilor înlocuiesc toate mijloacele forței și ale înțelepciunii. Inima suferă, dar amorul propriu e mulțumit; și același om, care de bunăcredință își închipuie că se jertfește disperării pe care a pricinuit-o, de fapt nu se sacrifică decât iluziilor propriei sale vanități. Între aceste femei pasionate, de care e plină lumea întreagă, nu găsești una singură care să nu strige că, părăsind-o, o vei ucide; toate însă trăiesc mai departe și se consolează... Am vrut să-l întrerup. –

Iartă-mă, tinere prieten, îmi spuse el, dacă îți vorbesc aproape fără cruțare, dar bunele aprecieri pe care le-am auzit în privința dumitale, însușirile ce se întrezăresc în dumneata, profesia pe care ar trebui s-o urmezi, toate acestea laolaltă mă obligă să nu-ți ascund nimic. Îți citesc în suflet, fără voia dumitale și mai bine decât dumneata însuși; nu mai ești îndrăgostit de femeia care te domină și care te târăște după ea; dacă ai mai iubi-o, n-ai fi venit la mine. Știai că tatăl dumitale mi-a scris; ți-era ușor să prevezi ce aveam să-ți spun; și n-ai fost supărat de fel auzind din gura mea argumente pe care dumneata singur ți le repeți neîncetat, dar totdeauna zadarnic. Reputația Ellénorei e departe de a fi neștirbită.

— Să sfârșim, vă rog, îi răspunsei, această discuție inutilă. Împrejurări nenorocite au putut să hotărască soarta Ellénorei în primii ani de viață; ea poate fi judecată rău, dacă ne luăm după aparențe înșelătoare; dar o cunosc de trei ani și nu există pe suprafața pământului un suflet mai ales, o fire mai nobilă, o inimă mai curată și mai generoasă.

— Crede ce vrei, răspunse el, dar acestea sunt nuanțe pe care lumea nu le pătrunde. Faptele sunt sigure, sunt cunoscute de toți; împiedicându-mă să ți le amintesc, crezi că le vei nimici? Ascultă, urmă el, în viață trebuie să știi ce vrei. Te vei căsători cu Ellénore?

— Hotărât nu, strigai eu; de altfel, nici ea n-a dorit lucrul acesta.

— Atunci ce vrei să faci? Ellénore are cu zece ani mai mult ca dumneata; acum ai douăzeci și șase; îi vei purta de grijă încă zece ani; ea va îmbătrâni; și dumneata vei ajunge la mijlocul vieții, fără să fi început nimic, fără să fi săvârșit ceva care să te mulțumească. Pe dumneata te va cuprinde plictiseala; pe Ellénore ciuda. Ea îți va fi, zi de zi, mai puțin plăcută; dumneata îi vei fi, zi de zi, mai necesar; și descendentul unei familii ilustre, dispunând de o mare avere și având o inteligență aleasă, își va sfârși viața vegetând într-un colț al Poloniei, uitat

de prieteni, pierdut pentru glorie și chinuit de o femeie care, orice ai face dumneata, nu va fi niciodată mulțumită. Nu mai adaug decât un cuvânt și nu vom mai reveni niciodată asupra acestei chestiuni, care te stingherește. Toate căile îți sunt deschise: literele, armele, administrația de stat; poți năzui la cea mai strălucită căsătorie, ești făcut să te ridici cât de sus; adu-ți aminte, însă, că între dumneata și orice succes e un obstacol de neînlăturat și că acest obstacol este Ellénore.

— Am crezut de datoria mea, domnule, i-am răspuns, să te ascult în tăcere; trebuie să-ți mărturisesc însă că nu m-ai clintit deloc din hotărârea mea. Nimeni, afară de mine – o spun încă o dată – nu poate s-o judece pe Ellénore; nimeni nu prețuiește îndeajuns temeinicia simțămintelor și profunzimea cugetului ei. Atâta vreme cât va avea nevoie de mine, voi rămâne lângă ea. Niciun succes în viață n-ar putea să mă mângâie, dacă aș părăsi-o în nefericirea ei; și chiar dacă ar trebui să nu fac în viață altceva decât să-i slujesc drept reazim, s-o susțin în suferințele ei, s-o înconjur cu toată dragostea mea împotriva nedreptății unei lumi care nu știe s-o prețuiască, tot voi fi încredințat că nu mi-am pierdut viața fără de folos.

Sfârșind aceste cuvinte, am plecat; dar cine ar putea să-mi explice prin ce nestatornicie a sufletului meu sentimentul care mă făcuse să le rostesc se mistuise înainte chiar de-a le fi spus până la capăt? M-am întors pe jos, ca să amân revederea cu Ellénore, căreia cu o clipă mai înainte îi luasem apărarea; am străbătut în grabă orașul; abia așteptam să fiu singur.

Ajuns în mijlocul câmpului, am încetinit pasul; nenumărate gânduri mă copleșiră. Acele cuvinte dureroase: „între dumneata și orice succes e un obstacol de neînlăturat, și acest obstacol este Ellénore”, îmi răsunau mereu în urechi. Aruncai o lungă și tristă privire asupra timpului, care trecuse și care nu se va mai întoarce niciodată; îmi aminteam speranțele mele tinerești, încrederea cu care odinioară îmi închipuiam că poruncesc viitorului, elogiile aduse primelor mele încercări,

zorile faimei pe care le văzusem strălucind și mistuindu-se. Repetam numele câtorva colegi de studii, pe care altădată îi privisem cu un măreț dispreț, dar care acum, numai printr-o muncă stăruitoare și printr-o viață rânduie, mă lăsaseră cu mult în urmă pe drumul succesului, al prețuirii și al gloriei; această stare de totală inactivitate mă înăbușea. După cum avarii văd în bogățiile adunate toate bunurile pe care le-ar fi putut cumpăra cu aceste bogății, eu vedeam în Ellénore ființa care mă împiedicase să obțin toate izbânzile la care aș fi putut să năzuiesc. Și nu regretam doar o singură carieră pierdută; pentru că nu încercasem niciuna, le regretam pe toate. Fiindcă nu-mi încercasem niciodată puterile, mi le închipuiam nemărginite și le blestemam: aș fi vrut ca natura să mă fi plămădit slab și mediocru, ca să scap cel puțin de remușcarea de a fi decăzut prin propria mea voință. Orice laudă, orice recunoaștere a inteligenței și a cunoștințelor mele mi se părea o chinuitoare învinuire: aveam impresia că lumea admiră brațele vânjoase ale unui atlet pus în lanțuri în fundul unei temnițe. Când voiam să-mi stârnesc iarăși curajul, când îmi spuneam că epoca activității n-a trecut încă, imaginea Ellénorei îmi răsărea în față, ca o fantomă, și mă arunca iarăși în neant; aveam împotriva ei porniri de furie, și, printr-o ciudată îmbinare de sentimente, furia aceasta nu micșora de fel groaza pe care mi-o pricinuia gândul că aș putea s-o mâhnesc.

Sufletul meu, obosit de aceste simțăminte amare, își căută deodată refugiul în alte simțăminte, cu totul opuse. Cele câteva cuvinte aruncate la întâmplare de baronul de T., în legătură cu posibilitatea unei căsătorii plăcute și liniștite, mă ajutară să-mi făuresc idealul unei soții. Cugetam la liniștea, la considerația și chiar la independența pe care mi le-ar oferi o astfel de viață; fiindcă lanțurile pe care le târam după mine de atâta timp mă înrobeau de o mie de ori mai mult decât o legătură recunoscută și oficială. Îmi închipuiam bucuria tatălui meu; simțeam o dorință nestăpânită

de a-mi relua, în țara mea și în mijlocul celor deopotrivă cu mine, locul ce mi se cuvenea; printr-o purtare austeră și ireproșabilă, mă vedeam înfruntând deopotrivă osânda pe care răutatea rece și ușuratică o rostise împotriva mea, ca și imputările cu care m-ar fi copleșit Ellénore.

„Ea mă învinuiește fără încetare, îmi spuneam, că sunt aspru, nerecunoscător și neîndurat. A! dacă cerul mi-ar fi dăruit o femeie pe care orânduirea socială să-mi îngăduie a o recunoaște în fața lumii și pe care tatăl meu s-o poată primi ca pe fiica lui, fără să se simtă rușinat, aș fi fost nespus de fericit s-o fac fericită. Sensibilitatea, pe care oamenii nu mi-o recunosc pentru că e îndurerată și jignită, această sensibilitate căreia i se cer într-un chip poruncitor dovezi pe care sufletul meu nu le poate da față de atâta furie și de atâtea amenințări, ce bucuros aș fi fost să i-o mărturisesc unei ființe iubite, tovarășa unei vieți tihnite și respectate! Ce n-am făcut pentru Ellénore? Pentru ea mi-am părăsit țara și familia; pentru ea am mâhnit sufletul bătrânului meu tată, care suferă și azi departe de mine; pentru ea trăiesc în aceste locuri, unde tinerețea mi se irosește singuratică, fără slavă, fără onoruri și fără nicio bucurie; toate sacrificiile acestea, făcute fără să fiu obligat și fără s-o iubesc, nu dovedesc oare ce-aș fi fost în stare să fac din datorie și din iubire? Dacă mă tem atât de mult de durerea unei femei, care mă stăpânește numai prin suferința ei, cu câtă grijă aș îndepărta orice mâhnire, orice suferință de ființa căreia aș putea să mă jertfesc cu fruntea sus, fără remușcări și fără șovăiri! Atunci aș fi într-adevăr un alt om! Această amărăciune, care mi se reproșează ca o crimă, pentru că nimeni nu-i cunoaște cauza, cât de repede s-ar împrăștia! Cât de recunoscător aș fi cerului și cât de binevoitor cu oamenii!”

Spunându-mi toate acestea, ochii mei se umpleau de lacrimi; nenumărate amintiri îmi copleșeau năvalnic sufletul, dar din cauza legăturii mele cu Ellénore toate îmi deveniseră groaznice. Tot ce-mi reamintea copilăria, locurile unde îmi

petrecusem primii ani ai vieții, tovarășii celor dintâi jocuri, bătrânii care mă copleșiseră cu cele dintâi dovezi de dragoste, totul mă rănea, totul mă îndurera; eram silit să alung, ca pe niște gânduri vinovate, imaginile cele mai atrăgătoare, dorințele cele mai firești. Tovarășa, pe care închipuirea mea o făurise deodată, se unea – dimpotrivă – cu toate aceste imagini și-mi întărea toate aceste dorințe; se întovărășea, cu mine la toate îndatoririle, la toate plăcerile, la toate înclinările mele; ea lega viața de azi cu acel timp al tinereții mele, când speranța îmi desfășura în față un viitor atât de vast, timp de care Ellénore mă despărțise printr-o prăpastie. Cele mai mici amănunte, cele mai mici lucruri mi se înfățișau în minte; revedeam vechiul castel în care locuisem cu tatăl meu, copacii care îl înconjurau, râul care scălda temelia zidurilor, munții care mărgineau orizontul; toate aceste lucruri îmi păreau atât de apropiate, atât de pline de viață, încât îmi pricinuiau o înfiorare pe care abia o suportam, iar închipuirea mea așeza alături de ele o faptură tânără și nevinovată, care le înfrumuseța și le însuflețea prin speranța ce-mi dădea. Rătăceam cufundat în visurile acestea, fără nicio țintă, fără să-mi spun că trebuie să mă despart de Ellénore, având despre realitate numai o idee slabă și nelămurită, ca un om copleșit de suferințe, căruia somnul i-a adus mângâierea unui vis și care presimte că visul se va sfârși. Deodată, zării castelul Ellénorei, de care mă apropiasem fără să-mi dau seama; mă oprii și apucaii pe-un alt drum; eram fericit că pot amâna clipa când îi voi auzi din nou glasul.

Lumina scădea; cerul era senin; câmpul era pustiu; munca încetase; oamenii lăsau natura în pacea ei deplină. Gândurile mele luară, încetul cu încetul, un colorit mai grav, mai aspru. Umbrele nopții care se împânzeau clipă cu clipă, tăcerea nemărginită care mă înconjura, întreruptă numai de zgomote rare și îndepărtate, îmi aduseră în suflet un sentiment mai liniștit, mai solemn. Privirile îmi rătăceau spre zarea cenușie,

ale cărei margini nu le mai puteam zări și care îmi dădea astfel senzația imensității. De multe ori nu mai simțisem ceva asemănător: veșnic cufundat în gândurile mele, cu ochii ațintiți numai asupra situației în care mă aflu, ajunseseam cu totul străin oricărei idei generale; nu mă gândeam decât la Ellénore și la mine; la Ellénore, care nu-mi stârnea decât un sentiment de milă și de oboseală, și la mine, pentru care nu mai aveam nicio urmă de respect. Mă ghemuisem, ca să zic așa, într-un nou fel de egoism, un egoism lipsit de curaj, nemulțumit și umilit; acum eram bucuros că mă trezeam la altfel de gânduri și că îmi regăseam puterea de a uita de mine, ca să mă pot lăsa în voia reflecțiilor desprinse de realitate; sufletul meu se ridica parcă dintr-o lungă și rușinoasă decădere.

Astfel trecu aproape toată noaptea. Umblam la întâmplare; am străbătut câmpii, păduri, cătune, unde totul sta în neclintire. Din când în când zăream, în câte o căsuță îndepărtată, o lumină slabă care străpungea întunericul. „Acolo, îmi spuneam, acolo poate vreun nefericit se frământă de durere, sau luptă cu moartea, taină de nelămurit de care oamenii, cu toată experiența lor de fiecare zi, nu s-au pătruns încă; sfârșit sigur, care nici nu ne mângâie, nici nu ne liniștește, gând care ne tulbură necontenit și ne înspăimântă o singură dată! Și eu de asemeni, îmi ziceam mai departe, mă las pradă acestei contradicții. Fără sens! Mă răzvrătesc împotriva vieții, ca și cum viața n~ar avea sfârșit! Stârnesc dureri în jurul meu, ca să recuceresc câțiva bieți ani, pe care timpul în curând mi-i va smulge! A! să renunțăm la aceste strădanii zadarnice; să ne bucurăm văzând cum trece timpul, cum aleargă zilele în goană, unele după altele; să stăm neclintiți, spectatori indiferenți ai unei vieți din care jumătate s-a dus; chiar dacă ai stăpâni-o, chiar dacă ai sfâșia-o, nu vei putea s-o prelungești nici cu o clipă; chiar atunci merită oare truda de-a te lupta pentru ea?”

Gândul morții m-a stăpânit totdeauna. În cele mai puternice suferințe, gândul acesta a fost de ajuns ca să mă liniștească pe

dată; acum el avu asupra sufletului meu aceeași putere; simțămintele mele față de Ellénore nu mai erau atât de amare. Mânia se risipi; nu-mi rămăsese din această noapte de nebunie decât un simțământ blând, aproape liniștit; poate că oboseala trupului, care mă cuprinsese, contribuia și ea la această liniștire.

Se lumina de ziuă; începusem să deosebesc lucrurile din jur. Îmi dădui seama că mă depărtasem mult de casa Ellénorei. Mă gândeam ce îngrijată trebuie să fie și, atât cât îmi îngădui oboseala, grăbi pasul, când întâlni un om călare trimis în căutarea mea. Acesta îmi spuse că de douăsprezece ceasuri Ellénore era chinuită de temerile cele mai rele; că, după ce fusese să mă caute la Varșovia și după ce străbătuse toate împrejurimile, se întorsese acasă într-o stare de nespusă spaimă și că a trimis peste tot locul oameni din sat ca sa-mi dea de urmă. Toate acestea îmi pricinuiră la început o enervare penibilă. Supravegherea fără noimă la care mă supunea Ellénore mă irita. În zadar îmi spuneam că totul pornea numai din iubirea ce-mi purta; această iubire nu era oare cauza întregii mele nenorociri? Totuși, izbutii să-mi înăbuș aceste simțăminte de care eu însumi mă învinuiam. O știam îngrijorată și bolnavă, încălecai pe cal. Străbătui în goană depărtarea care ne despărțea. Ea mă primi cu o bucurie înflăcărată. Duiosia ei mă înduioșă și pe mine. Am schimbat numai câteva cuvinte, pentru că ea s-a gândit îndată că am nevoie de odihnă; și cel puțin de data astă m-am despărțit de ea fără să-i fi spus nimic care s-o întristeze.

CAPITOLUL VIII

A doua zi m-am trezit urmărit de aceleași gânduri care mă frământaseră în ajun. Această frământare spori în zilele următoare: Ellénore încercă zadarnic să afle cauza stării

mele: la întrebările ei năvalnice, răspundeam în monosilabe, silnic; mă înverșunam împotriva stăruințelor ei, dându-mi prea bine seama că sinceritatea mea ar fi îndurerat-o și că durerea ei m-ar fi silit la un nou act de prefăcătorie.

Îngrijorată și surprinsă, ea recurse la una din prietenele ei, ca să descopere taina, pe care mă învinuia că i-o ascund; în marea ei dorință de a se amăgi singură, căuta un fapt precis, acolo unde nu era decât un simțământ. Această prietenă îmi vorbi de firea mea ciudată, de grija cu care îndepărtam totdeauna ideea unei legături trainice de neînțeleasa mea sete de a mă despărți și de a rămâne singur. Am ascultat-o mult timp, în tăcere; până în clipa aceea nu spuseseșăm nimănui că n-o mai iubeam pe Ellénore; mă dezgusta această mărturisire, care mi se părea o mârșăvie. Voiam totuși să mă dezvinovățesc; povestii toată întâmplarea, pe ocolite, aducând laude Ellénorei, recunoscând inconsecvențele purtării mele, punându-le pe seama situației noastre dificile, fără să-mi îngădui un singur cuvânt care să arate lămurit că adevărata dificultate, întrucât mă privea, era că n-o mai iubeam. Femeia care mă asculta fu înduioșată de spusele mele; ea văzu mărinimie în aceea ce eu numeam slăbiciune, nenorocire în ceea ce eu socoteam neîndurare. Aceleași explicații care o înfuriau pe Ellénore, atât de pasionată, aveau darul s-o convingă pe nepărtinitoarea ei prietenă. Ce drept judecăm când suntem în afara faptelor supuse judecății noastre! Oricine ai fi, nu încredința niciodată altuia păsurile sufletului tău; singur sufletul își poate pleda propria lui cauză; numai el știe să-și măsoare adâncimea rănilor; orice mijlocitor devine judecător; el analizează, face concesii, înțelege până și nepăsarea, o admite ca posibilă, recunoaște că e inevitabilă, prin aceasta chiar o scuză, și astfel nepăsarea se vede, spre marea ei surprindere, îndreptățită față de ea însăși! Imputările Ellénorei mă încredințaseră că sunt vinovat; de la femeia care credeam că o apără aflai că sunt doar un nenorocit. Din vorbă în vorbă, ajunsei să-i mărturisesc pe

de-a-ntregul simțămintele: recunoscui că aveam pentru Ellénore devotament, simpatie, milă: adăugai însă că iubirea nu mai avea nicio legătură cu îndatoririle pe care mi le impuneam. Acest adevăr, închis până atunci în sufletul meu și dezvăluit numai arareori Ellénorei, în vârtejul certurilor și al mâniei, mi se păru mai întemeiat și mai puternic, numai prin faptul că-l mai cunoștea încă cineva. E un mare pas, un pas asupra căruia nu mai poți reveni, când dezvălui deodată față de un al treilea cutele ascunse ale unei legături intime: lumina care pătrunde în acest sanctuar conturează și desăvârșește stricăciunile pe care noaptea le învăluie în umbrele ei: tot astfel, trupurile, închise în morminte, își păstrează adesea întâia lor formă, până când suflarea aerului de afară le lovește și le preface în pulbere.

Prietena Ellénorei plecă; nu știu în ce fel i-a redat discuția noastră, dar, apropiindu-mă de salon, o auzii pe Ellénore vorbind cu multă aprindere; zărindu-mă, tăcu. Îndată după aceea începu să enunțe, sub diferite forme, idei de ordin general, dar care nu erau decât învinuiri directe. „Nimic nu e mai ciudat, zicea ea, decât zelul unor anumiți prieteni; sunt oameni care se grăbesc să-și asume interesele tale, pentru ca apoi să-ți abandoneze cu totul cauza; ei numesc aceasta prietenie: întrucât mă privește, prefer ura.” Am înțeles cu ușurință că prietena Ellénorei trecuse de partea mea, contra ei, și o îndârjise, fiindcă nu mă găsea atât de vinovat. Mă simțeam mai puternic unit cu altcineva, împotriva Ellénorei; era o barieră mai mult între sufletele noastre.

După câteva zile, Ellénore merse și mai departe; îi era cu neputință să se stăpânească; îndată ce credea că are un motiv să se plângă, căuta o explicație fățișă, fără cruțare și fără măsură, și alegea mai degrabă primejdia unei rupturi decât constrângerea unei disimulări. Cele două prietene se despărțiră certate pentru totdeauna.

— De ce să amestecăm străini în discuțiile noastre intime? spusei Ellénorei. Avem oare nevoie de-un al treilea ca să ne

înțelegem și, dacă nu ne mai putem înțelege, cine altul crezi că ar putea tămădui răul acesta?

— Ai dreptate, îmi răspunse ea, dar tu ești de vină, altădată nu trebuia să recurg la nimeni, ca să ajung la inima ta.

În mod cu totul neașteptat, Ellénore mă anunță că plănuiește să-și schimbe felul de viață: am înțeles din spusele ei că pune pe socoteala singurătății în care trăiam nemulțumirea care mă rodea: ea căuta rând pe rând toate explicațiile false, înainte de a se resemna în fața celei adevărate. Petreceam împreună seri monotone, între tăceri și certuri; izvorul lungilor discuții secătuisese.

Ellénore hotărî să atragă în jurul ei familiile nobile, care locuiau în vecinătate sau la Varșovia. Am întrevăzut cu ușurință greutățile și primejdiile acestei încercări. Rudele, cu care se judeca pentru moștenire, dezvăluiseră greșelile Ellénorei din trecut și răspândiseră împotriva ei nenumărate zvonuri defăimătoare. Tremuram gândindu-mă la umilințele pe care va trebui să le înfrunte și încercai s-o conving să renunțe la acest proiect. Argumentele mele se dovediră zadarnice; temerile mele, deși exprimate cu toată cruțarea cuvenită, o răniră în mândria ei. Bănuia că ceea ce mă stingherea în legătura noastră era situația ei neclară; de aceea era cu atât mai grăbită să-și câștige un loc de cinste în societate; străduințele ei în acest sens avură oarecare succes. Averele de care se bucura, frumusețea, pe care timpul n-o veștejise decât foarte puțin, chiar ecoul aventurilor ei, toate stârneau curiozitatea celor din jur. Se văzu în scurtă vreme înconjurată de cunoștințe numeroase, dar era urmărită de-un tainic sentiment de stingherire și neliniște. Eu eram nemulțumit de situația mea, iar ea își închipuia că pricina nemulțumirii mele era situația ei și se zbuciuma ca să și-o schimbe; această dorință aprigă o făcea să depășească măsura; poziția ei falsă în lume o făcea să fie inegală în atitudini și pripită în fapte. Avea o judecată dreaptă, dar limitată: firea înflăcărată îi falsifica însă judecata

dreaptă, iar îngustimea nu-i îngăduia să vadă linia cea mai potrivită și să sesizeze nuanțele delicate. Pentru prima dată avea o țintă în viață și, fiindcă se aruncă năvalnic asupra ei, nu izbuti s-o ajungă. Câte amărăciuni a înghițit, fără să mi le împărtășească! De câte ori n-am roșit pentru ea, fără să am puterea să i-o spun! Atât de mare e forța pe care o exercită asupra oamenilor o atitudine cumpănită și măsurată, încât am văzut-o mai respectată de prietenii contelui de P. ca amantă a acestuia decât de acești vecini ai ei, ca moștenitoare a unei averi mari în mijlocul supușilor săi. Rând pe rând trufașă și rugătoare, uneori îndatoritoare, alteori gata să se supere din nimic, avea în cuvintele ei ceva nestăpânit, care o lipsea de acea stimă ce se acordă numai temperamentelor calme.

Învederând astfel scăderile Ellénorei, mă acuz și mă condamn pe mine însumi. Un singur cuvânt al meu i-ar fi adus liniștea în suflet: cuvântul acesta, pentru ce nu l-am putut rosti?

Totuși, trăiam mai liniștiți acum; petrecerile ne ușurau gândurile de fiecare zi. Rămânem singuri numai când și când; și fiindcă aveam o nemărginită încredere unul în celălalt, cu excepția simțămintelor noastre intime, înlocuiserăm aceste simțăminte prin observații și fapte, iar discuțiile noastre căpătaseră astfel oarecare farmec. Curând, însă, acest nou fel de viață deveni pentru mine izvorul unor noi nedumeriri. Pierdut în mulțimea celor care o înconjurau pe Ellénore, băgai de seamă că stârnesc uimirea și dezaprobarea lor. Ziua în care trebuia să se judece procesul ei se apropia; adversarii pretindeau că ea își înstrăinase dragostea părintească prin nenumărate rătăcirii; prezența mea venea în sprijinul spuselor lor. Prietenii ei îmi imputau că-i îngreuez situația. Îi iertau pasiunea pe care o avea față de mine, dar mă învinuiau de lipsă de tact; abuzam, spuneau ei, de un sentiment pe care ar fi trebuit să-l temperez. Numai eu știam că, părăsind-o, aș târî-o după mine și că ea ar nesocoti, ca

să mă urmeze, toată grija averii ei și toate chibzuințele prudenței. Taina aceasta nu puteam s-o împărtășesc nimănui; de aceea, în casa Ellénorei, eram privit ca un străin care pune în primejdie succesul demersurilor ce aveau să-i hotărască soarta; și, printr-o ciudată răsturnare a adevărului, în timp ce eu eram victima voinței sale neînduplecate, ea era cea pe care o plângeau ca stă sub înrâurirea mea.

O nouă împrejurare îngreue și mai mult această situație dureroasă.

În purtarea și în felul de-a fi al Ellénorei se produse deodată o schimbare ciudată: până acum părea că nu e preocupată decât de mine; deodată o văzui primind și căutând omagiile celor care o înconjurau. Femeia aceasta atât de reținută, de rece, de temătoare, își schimbase parcă într-o singură clipă firea. Ea încuraja acum sentimentele și chiar speranțele atâtor tineri, dintre care unii erau cucerți de frumusețea ei, iar alții, cu toate greșelile din trecut, cu toții năzuind temeinic să se căsătorească cu ea; Ellénore purta lungi discuții între patru ochi; întrebuinta față de ei acele cuvinte în doi peri, dar ispititoare, care te resping cu blândețe, numai ca să te rețină, fiindcă arată mai degrabă o nehotărâre decât indiferență, mai mult o amânare decât un refuz. Am aflat târziu, de la ea, și faptele mi-au dovedit-o, că se purta astfel dintr-un calcul greșit și penibil. Credea că va reînvia iubirea mea, ațâțându-mi gelozia; dar asta însemna să scormonești cenușa, pe care nimic nu mai putea s-o aprindă din nou. Poate că se îmbina încă, în această chibzuință, fără să-și dea seama, și ceva din vanitatea ei de femeie! Era jignită de atitudinea mea distantă și voia să se încredințeze că avea încă destule însușiri ca să poată fi iubită. Poate că, în sfârșit, în singurătatea în care îi părăsisem sufletul, găsea un fel de mângâiere ascultând cum i se spun neîncetat cuvinte de dragoste, pe care eu de multă vreme nu le mai rosteam!

Oricum, câtva timp, m-am înșelat în privința adevăratelor motive ale atitudinii ei. Întrevedeam zările viitoarei mele libertăți și mă bucuram. Tremurând la gândul că aş putea să curm printr-un gest nesocotit această mare criză, de care atârna eliberarea mea, eram mai blând, păream mai mulțumit. Ellénore socoti blândețea mea drept tandrețe, speranța că o voi vedea, în sfârșit, fericită fără mine – drept dorința de a o face fericită. Era încântată de stratagema ei. Câteodată, totuși, era înspăimântată văzându-mă prea liniștit; mă învinuia că nu caut să împiedic legăturile ei care, în aparență, mă puneau în primejdia de a o pierde. Respingeam aceste învinuiri prim glume, dar nu izbuteam totdeauna s-o liniștesc; adevărata ei fire ieșea la iveală prin disimularea pe care și-o impusese. Certurile reîncepură pe un alt teren, dar tot atât de furtunoase. Ellénore mă făcea răspunzător de propriile ei greșeli; îmi dădea să înțeleg că un singur cuvânt din parte-mi ar face-o să se întoarcă iarăși, cu totul, la mine; apoi, jignită de tăcerea mea, se azvârlea din nou, cu un fel de furie, în vârtejul cochetăriei.

Ajungând aici, îmi dau seama că voi fi învinuit de slăbiciune. Voiam să fiu liber și aş fi putut să fiu, având de partea mea pe toți cei ce cunoșteau situația noastră; eram poate chiar dator s-o fac; purtarea Ellénorei mă îndreptătea și aproape că mă forța la aceasta. Dar nu știam oare prea bine că această purtare a ei era opera mea? Nu știam că Ellénore, în adâncul sufletului ei, nu încetase să mă iubească? Puteam s-o pedepsesc pentru o nechibzuință pe care eu o sileam s-o făptuiască și, cu o rece ipocrizie, să caut, în această nechibzuință, un pretext ca s-o părăsesc fără milă?

Desigur, nu vreau să mă dezvinovățesc; mă osândesc mai aspru decât ar face-o poate un altul în locul meu, dar cel puțin pot să fac aici solemna mărturisire că niciodată n-am săvârșit ceva din vreo tainică chibzuință și că totdeauna am fost condus de simțăminte sincere și firești. Cum a fost cu puțință, totuși, să

pricinuiesc cu aceste simțăminte, atât de îndelungată vreme, nenorocirea mea și pe-a altora?

În timpul acesta, lumea mă privea cu mirare. Șederea mea la Ellénore nu se putea explica decât prin nemărginita dragoste pe care i-o purtam, dar nepăsarea mea față de legăturile pe care ea părea totdeauna gata să le urzească dezmințea această dragoste. Îngăduința mea de neînțeles fu pusă pe seama principiilor mele ușuratic, a unei nepăsări față de rânduielile moralei, ceea ce dovedea – după cum se spunea – că sunt un om profund egoist, pe care lumea îl corupsese. Aceste ipoteze, cu atât mai potrivite ca să impresioneze oamenii cu cât erau mai pe măsura sufletelor celor ce le formulau, au fost acceptate și repetate. Ecoul lor mi-a ajuns, în sfârșit, la ureche; această descoperire neașteptată mă indignă; drept răsplată pentru lungile mele servicii, eram bârfit, defăimat; îmi uitasem, pentru o femeie, toate interesele, renunțasem la toate plăcerile vieții, și acum, tot eu eram cel osândit.

Am avut o explicație aprinsă cu Ellénore: un singur cuvânt alungă acea liotă de adoratori, pe care ea îi chemase numai ca să-mi stârnească teama că aș putea s-o pierd. Își mărgini prietenii la câteva femei și la un mic număr de bătrâni. Totul luă în jurul nostru aparența unei vieți bine rânduite, dar tocmai din cauza asta sufeream și mai mult; Ellénore își închipuia că a dobândit noi drepturi asupra mea; eu mă simțeam încătușat cu alte lanțuri.

N-aș putea să zugrăvesc toate amărăciunile și toate izbucnirile de mânie pe care le-a pricinuit această nouă complicitate a raporturilor dintre noi. Viața noastră a fost o neîntreruptă vijelie; intimitatea își pierdu tot farmecul, și iubirea toată dulceața; de aici încolo, n-am mai simțit între noi nici măcar acele reveniri trecătoare, care lecuiesc parcă, pentru câteva clipe, răni de nevindecat. Adevărul ieșea la lumină în toate împrejurările, iar eu mă slujeam, ca să fiu înțeles, de cuvintele cele mai aspre și cele mai neîndurate. Nu mă opream

decât când o vedeam pe Ellénore plângând; dar chiar lacrimile ei erau doar o lavă arzătoare, care, căzând picătură cu picătură pe inima mea, mă făceau să urlu, dar nu mă puteau face să revin asupra celor ce spuseseam mai înainte. Și nu o dată mi-a fost dat s-o văd ridicându-se palidă și cu o înfățișare profetică:

— Adolphe, striga ea, nu-ți dai seama de răul pe care-l faci; îl vei afla într-o zi, îl vei afla de la mine, atunci când mă vei azvârli în mormânt.

Nenorocitul de mine! Când îmi vorbea astfel, pentru ce nu m-am aruncat eu însumi în groapă, înaintea ei!

CAPITOLUL IX

După ultima vizită, nu mă mai dusesem pe la baronul de T. Într-o dimineață primii de la el biletul următor:

„Sfaturile pe care ți le-am dat nu meritau, din partea dumitale o atât de îndelungată absență. Oricare ar fi hotărârea pe care ai lua-o, în ceea ce te privește, dumneata rămâi totuși fiul celui mai scump prieten al meu, iar eu mă voi bucura totdeauna de societatea dumitale și m-aș bucura și mai mult încă, dacă te-aș putea introduce într-un cerc din care, îndrăznesc să-ți făgăduiesc, îți va plăcea să faci parte. Îngăduie-mi să adaug că, cu cât felul dumitale de viață, pe care nu vreau să-l dezaprob, e mai ciudat, cu atât mai mult trebuie să te gândești a risipi opiniile, desigur neîntemeiate, arătându-te în lume.”

Eram recunoscător bunăvoinței pe care mi-o mărturisea acest om în vârstă. Mă dusei la el; nici nu-mi pomeni de Ellénore. Baronul mă opri la masă; în ziua aceea nu mai erau decât câțiva invitați destul de spirituali și destul de amabili. La început mă simțeam stânjenit, dar am făcut un efort; m-am

înviorat, am început să vorbesc; am căutat, cât am putut, să-mi învederez inteligența și cunoștințele. Mi-am dat seama că izbutisem să-i cuceresc. Regăseam în acest succes o satisfacție de amor propriu, de care nu mă mai bucurasem de multă vreme; această mulțumire făcu ca societatea baronului de T. să-mi fie și mai plăcută.

Mă dusei de mai multe ori la el. El mă însărcină cu câteva lucruri în legătură cu misiunea lui, pe care credea că mi le poate încredința fără niciun neajuns. Ellénore fu surprinsă la început de această bruscă și totală schimbare a vieții mele; dar îi vorbii de prietenia baronului față de tatăl meu și de plăcerea pe care o simțeam dându-i tatii mângâierea că, lipsind de acasă, muncesc totuși cu folos. Sărmana Ellénore – scriu în clipa aceasta cu un simțământ de remușcare – era cu atât mai bucuroasă cu cât eu eram mai liniștit și se resemnă, fără să se plângă prea mult, să petreacă ades aproape toată ziua fără mine. Baronul, la rândul său, după ce se statornici oarecare încredere între noi, îmi vorbi din nou de Ellénore. Eram hotărât, ca totdeauna, să spun numai vorbe bune despre ea, dar, fără să-mi dau seama, am luat un ton mai ușuratic și mai degajat; uneori, prin maxime de ordin general, îi dădeam să înțeleagă că recunosc necesitatea de a mă despărți de ea; alte dăți, glumele îmi veneau în ajutor; vorbeam, râzând, despre femei și despre greutatea de a scăpa de ele. Acest fel de a vorbi înveselea pe-un bătrân ministru, cu un suflet obosit, care abia își mai amintea că în tinerețe fusese și el frământat de legăturile de dragoste. Astfel, prin simplul fapt că aveam un simțământ ascuns, înșelam mai mult sau mai puțin pe toată lumea; o înșelam pe Ellénore, fiindcă știam că baronul vrea să mă depărteze de ea și totuși îi ascundeam aceasta; îl înșelam pe domnul de T., fiindcă îi dădeam speranța că sunt gata să rup legăturile cu Ellénore. Această duplicitate era foarte departe de adevărata mea fire; dar omul decade sufletește de îndată ce

poartă în sine un singur gând pe care e silit să-l ascundă neconținut.

Până atunci nu cunoscusem în casa baronului de T. decât pe prietenii săi intimi. Într-o zi, îmi propuse să rămân la o mare sărbătoare, pe care o da cu prilejul aniversării suveranului său.

— Vei întâlni, îmi zise el, cele mai frumoase femei din Polonia; n-o vei vedea, e drept, pe cea pe care o iubești, îmi pare foarte rău; dar sunt femei, pe care nu le poți vedea decât acasă la ele.

Fraza această mă îndureră; tăcui, dar mă învinuiam singur că nu iau apărarea Ellénorei, care m-ar fi apărat cu înverșunare, dacă cineva m-ar fi criticat în prezența ei.

Erau foarte mulți invitați; toți mă priveau cu atenție. În jurul meu auzeam rostindu-se în șoaptă numele tatălui meu, numele Ellénorei și acela al contelui de P. Când mă apropiam, tăceau; după ce mă depărtam, continuau. Nu încăpea îndoială că povesteau întâmplarea mea și fiecare, desigur, o povestea în felul său; mă afluam într-o situație insuportabilă; o sudoare rece îmi acoperi fruntea. Rând pe rând, roșeam și pâleam.

Baronul își dădu seama că mă simțeam stânjenit. Veni lângă mine, îmi arătă tot mai multă atenție și amabilitate, folosi toate prilejurile ca să-mi aducă laude și, sub înrâurirea dovezilor lui de stimă, toți ceilalți se văzură obligați să-mi acorde aceeași cinste.

După plecarea, invitaților, domnul de T. îmi spuse:

— Aș vrea să-ți vorbesc încă o dată, cu inima deschisă. Pentru ce vrei să rămâi în situația asta, care îți pricinuieste atâtea suferințe? Cui îi faci bine prin aceasta? Crezi că nu știi toți ce se petrece între dumneata și Ellénore? Toată lumea a aflat de neînțelegerile și de nemulțumirile amândurora. Suferi din cauza slăbiciunii dumitale și suferi tot atât de mult din cauza firii dumitale dure; și, culmea inconsecvenței, nici măcar

nu izbutești s-o faci fericită pe femeia aceasta, care te face atât de nefericit.

Mă stăpânea încă durerea pe care o încercasem. Baronul îmi arătă mai multe scrisori ale tatălui meu. Din ele se vedea că era mult mai mâhnit decât îmi închipuiam. Eram zguduit. Gândul că prelungeam frământările Ellénorei mă făcea să fiu și mai nehotărât. În sfârșit, ca și cum toate s-ar fi adunat împotriva ei, în timp ce eu stam la îndoială, ea singură, prin violența ei, mă făcu să mă decid. Lipsisem de acasă toată ziua; baronul mă oprise la el după recepție; era noaptea târziu. Mi se aduse o scrisoare a Ellénorei, de față fiind și baronul de T. Văzui în ochii lui un fel de milă pentru starea mea de supunere față de Ellénore. Scrisoarea ei era plină de amărăciune. Ce înseamnă asta? îmi spusei. Nu pot să am nici o singură zi de libertate? Nu, nu pot să respir un ceas în liniște! Mă urmărește pretutindeni ca pe un sclav, care trebuie să fie readus la picioarele ei! Și cum eram cu atât mai furios, cu cât mă simțeam mai slab, am strigat:

— Da, făgăduiesc că mă voi despărți de Ellénore; voi avea, curajul să i-o spun chiar eu; puteți să-l înștiințați chiar azi pe tatăl meu!

Cu aceste cuvinte, mă depărtai de baron. Eram zdrobit de cuvintele pe care le rostisem și nu-mi mai venea să cred în făgăduiala pe care o făcusem.

Ellénore mă aștepta nerăbdătoare. Printr-o întâmplare ciudată, în timpul lipsei mele, i se vorbise pentru prima oară de străduințele depuse de baronul T. ca să mă despartă de ea. I se comunicase tot ce spusesem, glumele pe care le făcusem. Deșteptându-i-se bănuielile, se gândise la mai multe împrejurări, care păreau a i le adevărați întru totul. Prietenia mea neașteptată cu un om la care mai înainte nu mă duceam niciodată, strânsele legături dintre el și tatăl meu, i se părură dovezile cele mai puternice. Neliniștea ei crescuse atât de mult în aceste câteva ore, încât o găsi pe deplin încredințată de ceea ce ea numea perfidia mea.

Mă întorsesem la ea, hotărât să-i spun tot. Sub învinuirile ei – cine ar putea să creadă? – n-am făcut altceva decât să tăgăduiesc totul. În ziua aceea am negat, da, am negat ceea ce eram hotărât să-i mărturisesc a doua zi.

Era târziu, o părăsii; mă grăbii să mă culc, ca să sfârșesc această zi atât de lungă; și când fusei încredințat că într-adevăr s-a sfârșit, mă simții o clipă ușurat de o povară uriașă.

A doua zi, mă sculai abia pe la amiază, ca și când, întârziind întâlnirea noastră, aș fi întârziat clipa fatală.

În timpul nopți, Ellénore se liniștise și prin propriile ei reflecții și prin ceea ce-i spusese în ajun. Îmi vorbi de treburile ei cu o încredere care arăta îndeajuns că socotea viețile noastre unite pentru totdeauna. Unde să găsesc cuvintele care trebuiau s-o alunge în singurătate?

Timpul trecea cu o repeziciune înspăimântătoare. Necesitatea unei explicații între noi se accentua minut cu minut. Din cele trei zile pe care le hotărâsem, a doua era pe sfârșite; domnul de T. mă aștepta cel mai târziu în cea de-a treia zi. Scrisoarea către tatăl meu fusese expediată și eram pe punctul de a-mi călca promisiunea, fără să fi făcut cea mai mică încercare s-o îndeplinesc. Ieșeam din casă, mă întorceam, luam mâna Ellénorei, începeam o frază pe care o curmam numaidecât; priveam soarele, care se înclina spre asfințit. Noaptea veni și eu amânai din nou împlinirea făgăduielii date. Îmi mai rămânea o zi: mi-ar fi fost de ajuns o singură oră.

Ziua aceea trecu, ca și cea din ajun. Scrisei domnului de T., cerându-i încă timp; și, cum obișnuiesc oamenii slabi, îngrămădii în scrisoarea mea o mie de argumente, ca să-mi justific întârzierea, ca să demonstrez că prin aceasta nu mi-am schimbat cu nimic hotărârea pe care o luasem și că, chiar din clipa aceea, putea socoti legăturile mele cu Ellénore rupte pentru totdeauna.

CAPITOLUL X

Zilele următoare s-au scurs mai liniștite. Gândul că trebuia să trec la fapte îl alungasem undeva departe, încât nu mă mai urmărea ca o stafie; credeam că am destul timp ca s-o pregătesc pe Ellénore. Voiam să-i arăt mai multă blândețe, mai multă duioșie, ca să rămână cel puțin cu amintirea unei prietenii. Tulburarea mea era cu totul alta decât cea pe care o cunoscusem până atunci. Implorasem cerul să ridice deodată între mine și Ellénore o stavilă, peste care să nu pot trece. Stavila aceasta se ivise. Mă uitam la Ellénore ca la o ființă pe care trebuia s-o pierd. Cerințele ei, care mi se păruseră de atâtea ori insuportabile, acum nu mă mai înspăimântau; mă simțeam eliberat de ele. Mă simțeam mai liber supunându-mă și nu mai încercam acea lăuntrică revoltă, care odinioară mă îndemna neîncetat să sfâșii totul. Nu mai eram grăbit; dimpotrivă, simțeam o dorință tainică să amân clipa fatală.

Ellénore își dădu seama de această nouă stare sufletească a mea, mai afectuoasă, mai sensibilă; nici ea nu mai era atât de aspră. Căutam prilejuri de vorbă, pe care altădată le evitam; îmi plăceau cuvintele ei de dragoste, odinioară nepotrivite, acum neprețuite, ca și cum de fiecare dată ar fi putut să fie cele din urmă.

Într-o seară, ne despărțisem după o discuție mai plăcută ca de obicei. Taina pe care o închideam în suflet mă întrista; dar tristețea mea nu avea nimic violent. Data nesigură a despărțirii voite mă ajuta să pot înlătura acest gând. Noaptea auzii în castel un zgomot neobișnuit. Zgomotul acesta încetă numai decât și nu-i dădui nicio importanță. Cu toate acestea, dimineața mi-l reamintii și, voind să-i aflu cauza, îmi îndreptai pașii spre camera Ellénorei. Care nu-mi fu însă mirarea când mi se spuse că, de douăsprezece ore, avea o febră puternică și că un medic chemat de servitori declarase că viața îi e în

primejdie, dar ea poruncise să nu fiu înștiințat și să nu mi se îngăduie să intru în odaia ei.

Am vrut să insist. Medicul ieși, ca să-mi explice că nu trebuie să-i pricinuiesc nicio emoție. Cât despre hotărârea Ellénorei de a nu mă primi, a cărei cauză n-o cunoșteam, el nu vedea în aceasta decât dorința ei de a nu mă alarma. Cu inima strânsă de durere, căutai să aflu de la servitori ce a putut s-o aducă deodată într-o stare atât de gravă. În ajun, după ce ne despărțisem, primise din Varșovia o scrisoare adusă de un om, care venise călare. După ce a deschis-o și a citit-o, și-a pierdut cunoștința; venindu-și în fire, se trântise pe pat, fără să scoată niciun cuvânt. Una din femeile de serviciu, îngrijorată de starea de agitație în care o vedea, rămăsese în camera Ellénorei fără știința ei; către miezul nopții, femeia aceasta, văzând-o cuprinsă de-un tremur care zguduia patul, voise să mă cheme; Ellénore se împotrivise cu o spaimă atât de puternică, încât nimeni n-a cutezat să treacă peste porunca ei. A trimis după un doctor; Ellénore se împotrivise, iar acum nu voia să răspundă la întrebările acestuia; în timpul nopții rostise frânturi de cuvinte pe care nu le putuseră înțelege și adesea își înăbușea gura cu batista, ca să nu mai vorbească.

În timp ce mi se dădeau aceste amănunte, o altă femeie, care rămăsese lângă Ellénore, veni în fugă, înspăimântată. Ellénore părea că și-a pierdut cunoștința. Nu mai vedea nimic în jurul ei. Uneori scotea câte un strigăt, îmi rostea adesea numele, apoi, înfricoșată, da din mână, ca și când ar fi vrut să alunge din fața ei un lucru care o îngrozea.

Intrai în camera ei. La picioarele patului văzui două scrisori. Una era cea pe care i-o scrisesem baronului de T... Cealaltă era o scrisoare a baronului către Ellénore. Atunci am înțeles prea bine dezlegarea acestei groaznice enigme. Toate străduințele mele, ca să câștig timpul de care aveam nevoie înainte de a-mi lua cel din urmă rămas-bun, se întoarseră în felul acesta împotriva nefericitei pe care voiam s-o cruț. Ellénore citise,

scrisă de mâna mea, promisiunea că o voi părăsi, promisiune pe care o făcusem numai din dorința de a rămâne cât mai mult timp lângă ea și pe care chiar puterea acestei dorințe mă îndemnase s-o repet, s-o lămuresc sub diferite forme. Ochiul nepăsător al domnului de T. citise cu ușurință, în aceste protestări repetate la fiecare rând, nehotărârea pe care i-o ascundeam și vicleniile proprii mele incertitudini; dar, în cruzimea lui, chibzuise foarte bine că Ellénore va vedea în toate acestea o hotărâre de neînlăturat. Mă apropiai de ea: mă privi, dar nu mă recunoscu. Îi vorbii; ea tresări.

— Ce e sunetul acesta? strigă ea; e glasul care m-a nenorocit.

Medicul înțelese că prezența mea îi agrava starea de delir și mă rugă stăruitor să plec. Cum aș putea să spun tot ce-am simțit în cele trei ore care păreau că nu se mai sfârșesc? În cele din urmă, medicul ieși. Ellénore căzuse într-o adâncă somnolență. El nu deznădăjduse încă s-o salveze, dacă, atunci când se va trezi, febra va ceda.

Ellénore dormi îndelung. Aflând că s-a trezit, îi scrisei, cerându-i să mă primească. Îmi trimise vorbă să vin. Voui să-i vorbesc; mă întrerupse.

— Să nu aud din gura dumitale, îmi spuse ea, niciun cuvânt crud. Nu mai cer nimic, nu mă împotrivesc la nimic; dar fie ca glasul acesta, pe care l-am iubit atâta, glasul acesta care-mi răsună până în străfundul inimii, să nu răzbată iarăși până la ea, ca s-o sfâșie. Adolphe, Adolphe, am avut izbucniri necugetate, poate te-am jignit; dar nu știi cât am suferit. Să dea Dumnezeu să nu știi niciodată!

Se zbuciuma cumplit. Își plecă fruntea pe mâna mea; fruntea îi ardea; o crispăre groaznică îi desfigura fața.

— În numele cerului, strigai, ascultă-mă, scumpa mea Ellénore! Da, sunt vinovat: scrisoarea asta... Se cutremură și voi să se depărteze de mine. O reținui. În slăbiciunea mea, în frământarea mea, îi spusei după aceea, poate că am cedat o clipă în fața unei stăruinți neîndurate, dar nu ți-am dat oare

atâtea dovezi că nu vreau să ne despărțim? Am fost nemulțumit, nefericit, nedrept; luptând poate cu prea multă violență, împotriva unei imaginații răzvrătite, ai dat prea multă importanță unor aspirații trecătoare, pe care astăzi le disprețuiesc; dar te poți îndoi oare de iubirea mea profundă? Sufletele noastre nu sunt înlănțuite prin atâtea legături, pe care nimic nu le mai poate sfărâma? Tot trecutul nostru nu este al amândurora? Putem arunca o privire peste acești trei ani care s-au scurs fără să ne amintim tot ce-am trăit împreună, plăcerile pe care le-am gustat, suferințele pe care le-am îndurat laolaltă? Ellénore, să începem astăzi o viață nouă, să ne reamintim orele de fericire și de dragoste...

Ea mă privi câteva clipe cu îndoială.

— Tatăl dumitale, zise după un timp, îndatoririle, familia, speranțele pe care și le-au pus în dumneata...

— Fără îndoială, răspunsei, cândva, într-o zi, poate că... Ea văzu că șovăi.

— Doamne, strigă, de ce mi-a redat speranța, ca să mi-o risipească îndată? Adolphe, îți mulțumesc pentru străduințele dumitale, ele mi-au făcut bine, cu atât mai bine cu cât nu-ți vor cere, sper, niciun sacrificiu! Dar te implor, nu mai vorbi de viitor... Nu-ți imputa nimic, orice s-ar întâmpla. Ai fost bun cu mine. Eu am vrut însă imposibilul. Iubirea era toată viața mea; nu putea să fie și viața dumitale. Acum îngrijește-mă încă vreo câteva zile.

O podidiră lacrimile; respiră mai ușurată; își rezemă capul de umărul meu și îmi spuse: – Așa am dorit totdeauna să mor... O strânsei la piept, îmi tăgăduii toate planurile de viitor, mă învinuii pentru izbucnirile mele de mânie. Nu, zise ea, dumneata trebuie să fii liber și mulțumit.

— Crezi că aş putea, dacă dumneata ai fi nefericită?

— Nu voi fi multă vreme nefericită, n-o să mă plângi multă vreme.

Îmi alungam temerile pe care aş fi vrut să le cred neîntemeiate. Nu, nu, dragul meu Adolphe, îmi spuse ea, când chemi de atâta vreme moartea, cerul ne trimite, în cele din urmă, un fel de presentiment care nu ne înşală niciodată şi care ne vesteşte că ruga noastră a fost primită. Îi jurai că n-am s-o părăsesc niciodată. Totdeauna am nădăjduit aceasta, acum însă sunt deplin încredinţată.

Era una din acele zile de iarnă, când soarele luminează parcă cu tristeţe câmpul cenuşiu, ca şi cum ar privi cu milă pământul căruia nu-i mai dă căldură. Ellénore îmi propuse să ieşim împreună.

— E frig, îi spusei.

— Nu-mi pasă, aş vrea să mă plimb cu dumneata.

Mă luă de braţ; meraserăm multă vreme, fără să ne spunem nimic; ea păşea anevoie şi se rezema aproape cu totul de mine.

— Să ne oprim o clipă.

— Nu, răspunse ea, îmi place să simt că mă sprijini încă.

Tăcurăm iarăşi. Cerul era senin, dar copacii erau despuiaţi de frunze; nicio adiere nu tulbura aerul, nicio pasăre nu trecea prin văzduh; totul era neclintit şi nu se auzea decât trosnetul ierburilor îngheţate, care se frângeau sub paşii noştri.

— Ce linişte, zise Ellénore; cum ştie să se resemneze natura! Sufletul oare nu trebuie să înveţe şi el a se resemna? Se aşează pe o piatră; deodată îngenunche, şi, plecându-şi capul, şi-l rezemă în mâini. Auzii câteva cuvinte rostite cu glas scăzut. Înţelesei că se ruga. Ridicându-se, îmi spuse: Să ne întoarcem, m-a cuprins frigul. Mă tem că mi-e rău. Nu-mi mai spune nimic; nu-ţi mai aud glasul.

Din ziua aceea Ellénore începu să slăbească şi să se stingă sub ochii mei. Chemai medici din toate părţile: unii îmi spuseră că suferă de o boală fără leac, alţii mă legănav în speranţe deşarte, dar natura sumbră şi tăcută îşi ducea mai departe, cu o mână nevăzută, munca ei neînduplecată. Uneori, Ellénore

părea că-și recapătă viața. Ai fi zis câteodată că mâna de fier care o apăsase, retrăsese. Își ridică încet capul istovit; obrajii dobândeau o culoare puțin mai vie; ochii i se însuflețeau; dar deodată, prin jocul crud al unei puteri necunoscute, acest înșelător „mai bine” dispărea, fără ca medicina să poată descoperi cauza. Astfel, o văzui coborând treaptă cu treaptă spre pieire. Văzui adâncindu-se pe chipul acesta atât de nobil și de expresiv semnele care prevesteau moartea. Văzui, priveliște umilitoare, și de plâns! văzui firea aceasta energică, și mândră primind, sub puterea suferinței fizice, nenumărate impresii. Confuze și incoerente, ca și cum, în acele clipe groaznice, sufletul, strivit de trup, se transforma în toate felurile, ca să se mlădie mai ușor în fața degradării organelor.

Un singur simțământ nu s-a schimbat niciodată în sufletul Ellénorei: iubirea față de mine. Fiind atât de slăbită, nu putea să-mi vorbească decât rareori, dar își ațintea ochii asupra mea în tăcere și mi se părea atunci că privirile ei îmi cereau viața pe care nu mai puteam să i-o dau. Mă temeam să nu-i pricinuiesc o emoție violentă; inventam pretexte, ca să pot ieși din cameră; străbăteam la întâmplare toate locurile pe unde trecusem împreună cu ea; udam cu lacrimile mele pietrele, trunchiurile copacilor, toate lucrurile care îmi reînviau amintirea ei.

Nu erau părerile de rău ale iubirii; era un sentiment mai întunecat și mai trist; iubirea se contopește până într-atât cu ființa iubită, încât chiar în disperarea ei are oarecare farmec. Iubirea luptă împotriva realității, împotriva destinului; văpaia dorinței o face să se creadă mai puternică decât e și, în mijlocul propriei dureri, o înalță până la exaltare. Iubirea mea era posomorâtă și singuratică; nu speram să mor o dată cu Ellénore; aveam să trăiesc fără ea în pustiul acestei lumi, pe care de atâtea ori dorisem să-l străbat liber de orice legătură. Zdrobisem ființa care mă iubea; zdrobisem această inimă tovarășă cu a mea, care a stăruit atât să mi se devoteze, în neobosita ei iubire; singurătatea mă încercuia; Ellénore respira

încă, dar eu nu mai puteam să-i încredințez gândurile mele, eram singur pe pământ; nu mai trăiam în acea atmosferă de dragoste pe care o răspândea în jurul meu; aerul pe care-l respiram îmi părea mai aspru, chipurile oamenilor pe care-i întâlneam îmi păreau mai nepăsătoare; natura întreagă părea să-mi spună că niciodată nu voi mai fi iubit.

Starea Ellénorei se agravă brusc; simptome în privința cărora nu puteai să te înșeli vesteau apropiatul ei sfârșit: un preot de religia ei îi spuse adevărul. Ea mă rugă să-i aduc o casetă plină cu scrisori; câteva din ele porunci să fie arse în fața ei, dar părea să caute una pe care n-o găsea și era foarte neliniștită. O rugai să înceteze această căutare care o tulbura și în timpul căreia leșinase de două ori.

— Fie și așa, răspunse ea; dar, dragul meu Adolphe, să nu-mi respingi o rugămintă. Vei găsi printre hârtiile mele, nu știi unde, o scrisoare pentru dumneata; arde-o fără s-o citești, te rog în numele iubirii noastre, în numele acestor clipe din urmă, pe care mi le-ai ușurat.

I-am făgăduit că voi face întocmai: s-a liniștit. – Acum, îmi spuse ea, lasă-mă să-mi împlinesc îndatoririle față de biserică; am destule păcate de ispășit; iubirea ce ți-am purtat a fost poate un păcat; n-aș socoti-o astfel, dacă te-ar fi făcut fericit.

M-am retras; nu m-am întors decât o dată cu toți servitorii, ca să asist la cele din urmă rugăciuni solemne; îngenunchind într-un colț al camerei, uneori mă afundam în gânduri, altă dată urmăream cu o curiozitate, pe care nu mi-o puteam stăpâni, pe toți oamenii adunați acolo, unii înspăimântați, alții cu gândurile împrăștiate și acea ciudată consecință a deprinderii, care-i făcea să împlinească nepăsători toate practicile prescrise și să privească ceremoniile cele mai auguste și cele mai teribile ca pe niște lucruri obișnuite și pur formale; îi auzeam repetând automat, rugăciunile de înmormântare, ca și când n-ar fi trebuit să joace și ei, într-o zi, aceeași scenă, ca și când n-ar trebui să moară și ei într-o zi. Totuși eram departe de a

disprețui aceste practici: este oare printre ele una singură, despre care omul, în neștiința lui, ar cuteza să spună că e inutilă? Pe Ellénore practicile acestea o linișteau; o ajutau să treacă acel prag înfricoșător către care ne îndreptăm cu toții, fără ca vreunul din noi să poată ști ce va simți în clipa aceea. Nu mă mir că omul are nevoie de o religie; ceea ce mă miră este că uneori se crede destul de puternic, destul de bine apărat împotriva nenorocirii, ca să îndrăznească a respinge vreo religie: în slăbiciunea lui, s-ar cuveni, cred să le invoce pe toate. În noaptea nepătrunsă care ne înconjoară e vreo licărire pe care putem să ne încumetăm a o alunga? În mijlocul torentului care ne târăște e vreo creangă de care să cutezăm a nu ne agăța?

Ellénore părea obosită de această solemnitate atât de tristă. O copleși un somn destul de liniștit; când se trezi, se simțea mai bine; eram singur în camera ei; schimbam câte un cuvânt din când în când, la răstimpuri lungi. Medicul, care se arătase cel mai priceput în previziunile sale, îmi spusese că Ellénore nu mai avea nici douăzeci și patru de ore de trăit; priveam pe rând, când pendula care număra orele, când fața Ellénorei, pe care nu întrezăream nicio schimbare. Fiecare minut care trecea îmi da speranțe și începusem să pun la îndoială previziunile unei științe mincinoase. Deodată, Ellénore avu o tresărire bruscă; o prinsei în brațe: un tremur convulsiv îi agită tot trupul; ochii ei mă căutau, dar în ei se zugrăvea o spaimă nelămurită, ca și când ar fi cerut îndurare unui obiect amenințător, care rămânea ascuns privirilor mele; se ridica, se prăbușea iarăși, îmi dădeam seama că voia să fugă; ai fi zis că lupta împotriva unei invizibile puteri fizice, care, plictisită să tot aștepte clipa funestă, o înșfăcase și o reținea ca s-o ucidă pe acest pat mortuar. În sfârșit, cedă față de înverșunarea naturii vrăjmașe; trupul i se liniști, parcă revenea oarecum la viață; îmi strânse mâna; îi venea să plângă, dar lacrimile îi secaseră; voi să vorbească, dar nu mai avea grai; aproape resemnată, lăsa să-

i cadă capul pe brațul cu care-o sprijinisem; respira tot mai încet; peste câteva clipe își dădu sufletul.

Am rămas multă vreme nemișcat lângă trupul neînsuflețit al Ellénorei. În sufletul meu nu pătrunsese încă încredințarea deplină că a murit; ochii mari contemplant cu o mirare stupidă acest corp fără de viață. O servitoare, intrând în cameră, răspândi în toată casa vestea cea tristă. Zgomotul din juru-mi mă trezi din letargia în care căzusem; mă ridicai: abia atunci simții durerea sfâșietoare și toată groaza despărțirii pentru totdeauna. Toată mișcarea care se stârni, treburile vieții obișnuite, atâtea griji și atâta agitație, care n-o mai priveau, spulberară iluzia pe care o prelungeam, iluzia care mă făcea încă să cred că trăiesc alături de Ellénore. Simții cum se rupe și cea din urmă legătură și cum înspăimântătoarea realitate ne despărțea pentru totdeauna. Ce apăsătoare mi se părea această libertate, după care jinduisem atât de mult! Cât îmi lipsea din suflet acea dependență care mă revoltase de atâtea ori! Odinioară toate faptele mele aveau un scop; eram sigur că prin fiecare din ele înlătur o durere sau aduc o mulțumire. Dar atunci mă plângeam: eram nemulțumit pentru că un ochi prietenesc îmi urmărea pașii, pentru că fericirea unei alte ființe era legată de acești pași. Acum nimeni nu mi-i mai urmărea: nu mai interesau pe nimeni; nimeni nu-mi mai drămuia timpul și orele; nicio voce nu mă mai chema, când plecam de acasă. Eram liber, într-adevăr, dar nu mai eram iubit; pentru toți eram un străin.

Mi s-au adus toate hârtiile Ellénorei, precum poruncise ea; la fiecare rând afluam noi dovezi de iubire, noi sacrificii pe care le făcuse pentru mine și pe care mi le tănuise. Găsii, în sfârșit, și scrisoarea pe care îi făgăduisem că o voi arde; în clipa dintâi n-am știut că e chiar aceea: nu avea adresă și era deschisă; câteva cuvinte îmi atraseră fără voie privirea; zadarnic încercai să-mi desprind ochii de pe ea; nu mă puteam împotrivi dorinței de a o citi până la capăt. N-am putere s-o transcriu în întregime;

Ellénore o scrisese după una din scenele furtunoase dinainte de a se îmbolnăvi.

„... Adolphe, îmi spunea ea, de ce te înverșunezi împotriva-mi? Ce crimă am făcut? Crima de a te iubi, de a nu putea trăi fără dumneata. Ce milă ciudată îți taie curajul să rupi o legătură care te apasă și te face să sfâșii ființa nenorocită alături de care te reține tocmai mila? De ce îmi refuzi până și trista bucurie de a te crede mărinimos? De ce te arăți mânios și slab? Imaginea durerii mele te urmărește și totuși priveliștea acestei dureri nu te poate înfrâna! Ce-mi ceri? Să te părăsesc? Nu vezi că nu pot? A! Doar dumneata, care nu mai iubești, doar dumneata poți găsi această forță în sufletul obosit de mine, în sufletul pe care atâta iubire nu l-a putut înfrânge. Dumneata nu-mi vei da puterea asta; mă vei face să mă istovesc plângând; mă vei face să mor la picioarele dumitale. Răspunde-mi, scria mai departe, este vreo țară unde să nu te urmez? Este vreo tainiță în care să nu mă ascund ca să trăiesc lângă dumneata, fără să-ți fiu o povară? Dar nu, dumneata nu. Vrei asta. Toate planurile pe care ți le propun cu sfială, tremurând, pentru că mă faci să îngheț de spaimă, te grăbești să le respingi. Cel mai bun lucru pe care-l pot dobândi de la dumneata e tăcerea. Atâta asprime nu se potrivește cu firea dumitale. Ești bun; faptele dumitale sunt pline de noblețe și de devotament; dar ce fapte ar putea să mă facă să uit cuvintele dumitale? Cuvintele acestea tăioase răsună în jurul meu: le aud și noaptea: ele mă urmăresc, mă sfâșie, veștejesc tot ceea ce faci dumneata. Trebuie oare să mor, Adolphe? Ei bine, vei fi mulțumit; va muri această biată ființă, pe care ai ocrotit-o, dar pe care o lovești cu o furie tot mai mare. Va muri această supărătoare Ellénore, pe care nu o poți suporta în preajma dumitale, pe care o privești ca pe o piedică în viață, care te obosește în orice colț al pământului; va muri; vei porni singur prin mulțimea de oameni, în care ești nerăbdător să intri! Îi vei cunoaște pe acești oameni, cărora le mulțumești astăzi pentru că

sunt indiferenți; și poate că într-o zi, jignit de aceste suflete sterpe, vei regreta sufletul acesta de care puteai hotărî, care trăia numai din dragostea dumitale, care ar fi înfruntat toate primejdiile ca să te apere și pe care dumneata nu-l socoți vrednic nici măcar de răsplata unei singure priviri.”

SCRISOARE CĂTRE EDITOR

Vă înapoiez, domnule, manuscrisul, pe care a-ți avut bunătatea să mi-l încredințați. Vă mulțumesc pentru această amabilitate, deși mi-ați trezit astfel amintiri triste, pe care timpul le ștersese; am cunoscut cea mai mare parte dintre oamenii care apar în această povestire, pentru că ea e deplin adevărată. Am întâlnit adesea pe acest ciudat și nefericit Adolphe, care este în același timp eroul și autorul povestirii; prin sfaturile mele, am încercat s-o smulg pe această fermecătoare Ellénore, vrednică de o soartă mai bună și de un suflet mai credincios, de lângă omul nefast, care – tot așa de nenorocit ca și ea – o ținea ca sub puterea unei vrăji și-i sfâșia sufletul din cauza firii lui slabe. Vai! ultima oară când am văzut-o, credeam că i-am dat oarecare forță, că i-am înarmat judecata împotriva sufletului. După o lungă lipsă, m-am întors în aceleași locuri unde o lăsasem și n-am găsit decât un mormânt.

Ar trebui, domnule, să publicați această povestire trăită. Acum nu mai poate atinge pe nimeni și, după părerea mea, nu ar fi fără de folos. Suferințele Ellénorei dovedesc că nici sentimentul cel mai pasionat nu poate lupta împotriva ordinei firești. Societatea e prea puternică, se înfățișează sub prea multe aspecte și pune în iubirea pe care n-a consfințit-o prea multă suferință; ea încurajează înclinarea spre nestatornicie și acea oboseală pretimpurie, maladii care cuprind sufletul pe neașteptate, chiar în clipele de intimitate. Oamenii nepăsători sunt gata oricând să te scoată din fire cu predicile lor morale,

dovedindu-se primejdioși virtuții prin excesul lor de zel; s-ar părea că priveliștea iubirii îi supără, fiindcă nu sunt în stare să iubească; și când pot să se agațe de un pretext, sunt bucuroși să lovească în iubire și s-o distrugă. Vai de femeia ce pune bază pe un sentiment pe care toți ceilalți se unesc să-l otrăvească și împotriva căruia societatea, când nu e silită să-l respecte ca legitim, se înarmează cu tot ce e mai rău în sufletul omului, ca să descurajeze tot ce e mai bun în el.

Exemplul lui Adolphe nu va fi mai puțin instructiv dacă veți adăuga că, după ce a respins ființa care-l iubea, a fost tot așa de tulburat, de frământat, de nemulțumit; că n-a știut să folosească libertatea recucerită cu prețul atâtor dureri și al atâtor lacrimi; și că e tot atât de vrednic de dezaprobarea ca și de compătimirea noastră.

Dacă în această privință vă trebuie dovezi, citiți domnule, scrisorile acestea, care vă vor dumeri asupra sorții lui Adolphe; îl veți vedea în atâtea felurite împrejurări, mereu victima acestui amestec de egoism și de sensibilitate, care se îmbinau în sufletul lui, spre nefericirea lui și a celorlalți; îl veți vedea prevăzând răul înainte de a-l săvârși, retrăgându-se îngrozit după ce-l săvârșise; îl veți vedea pedepsit prin însușirile lui mai mult decât prin defectele pe care le avea, pentru că însușirile porneau din emoțiile sale, iar nu din principii; rând pe rând îl veți vedea cel mai devotat și cel mai neîndurat dintre oameni, sfârșind însă totdeauna prin neîndurare, după ce începuse prin devotament și lăsând astfel după sine numai urmele greșelilor lui.

RĂSPUNS

Da, domnule, voi publica manuscrisul pe care mi l-ați restituit (nu fiindcă aş socoti ca dumneavoastră, că ar fi de vreun folos; în lumea aceasta nimeni nu învață nimic decât pe

socoteala lui, și femeile care-l vor citi vor crede că au întâlnit un om mai bun decât Adolphe, sau că prețuiesc mai mult decât Ellénore); dar îl voi publica drept o povestire adevărată a nenorocirii sufletului omenesc. Dacă paginile acestea cuprind și o lecție instructivă, ea se îndreaptă numai către oameni: ea dovedește că mintea, cu care ne mândrim atâta, nu ne ajută să găsim fericirea, nici s-o dăruim altora; ea dovedește că firea dreaptă, fermitatea, statornicia, bunătatea sunt darurile pe care trebuie să le cerem cerului, căci nu numesc bunătate acea milă trecătoare, care nu înfrânge niciodată mânia și care n-o împiedică să redeschidă răni, pe care o părere de rău de-o clipă le închisese. Marea problemă în viață este durerea pe care o pricinuiști și metafizica cea mai ingenioasă nu-l justifică pe omul care a sfâșiat inima ce-l iubea. De altfel, urăsc trufia celui care crede că se scuză explicându-se, urăsc vanitatea, care se ocupă de ea însăși, povestind răul ce a săvârșit, care are pretenția să ne înduioșeze zugrăvindu-se și care, planând indestructibil în mijlocul ruinelor, se analizează în loc să se căiască. Urăsc această slăbiciune, care acuză totdeauna pe alții pentru propria-i neputință și care nu vede că răul nu este în jurul ei, ci în ea însăși. Aș fi ghicit că Adolphe a fost pedepsit pentru firea lui, chiar prin firea lui, că nu a urmat niciun drum hotărât, că nu a îmbrățișat o carieră utilă, că și-a risipit însușirile, neavând altă cârmă decât capriciul și altă forță decât mânia; aș fi ghicit zic, toate acestea, chiar dacă nu mi-ați fi comunicat noi amănunte în privința sortii lui, amănunte de care nu știu încă dacă mă voi folosi vreodată. Împrejurările nu prețuiesc prea mult; firea omului este totul; zadarnic te desparți de lucrurile și de ființele dinafară; niciodată nu te vei putea desparți de tine însuși. Schimbi locul, dar pretutindeni duci cu tine frământarea de care sperai că te vei elibera; și fiindcă nu te poți îndrepta mutându-te dintr-un loc în altul, izbutești numai să adaugi remușcări la părerile de rău și greșeli la suferințe.